

GÂNDIREA

~~P 95~~

LITERARĂ ARTISTICĂ SOCIALĂ

ANUL II. No. 1. 15 APRILIE 1922

~~270470~~

B. A. L.

P 96

DEMIAN

JUDA

CUPRINSUL:

Adrian Maniu: Pentru o pasăre — Lucian Blaga: Ceasornicul de nisip — Cezar Petrescu: Râsul —
Nichifor Crăinic: Geamăna — Demostene Botez: Umila elegie — Al. O. Teodoreanu: Primăvară —
* * * : Războiul—Fiat Lux — Al. Davila: Dintre cei răposați *Carageale* — Gib. I. Mihăescu: Singuratecii
— Perpessicius: Era grozav... (Francis Jammes) — Isaia Toian: E așa de trist (Mihai Babils) — George M.
Viădescu: Tragedie — Iosif Schiopul: Problema străinilor în America — A. M : Insemnări pentru artă
(Luchian) — G. Stegarul: Vlaicu-Vodă la Cluj.

Cărți. Cronică mărunță. Desene de Demian și Nora Steriade.

In supliment artistic un desen inedit de Șt. Luchian

La Revue universelle

Revistă politică, literară, artistică, socială
Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni
Abonament anual 90 franci, 6 luni 50 franci.
Costul unui exemplar 4 fr.
Paris 157, Boulevard Saint-Germain (6e)

Revue Bleue

Revistă politică și literară
Apare de 2 ori pe lună.
Abonament anual 55 franci.
286. Boulevard Saint-Germain (VIIe) Paris.

La Connaissance

Revistă literară și de idei.
Abonament anual 35 franci.
Paris 9 Galerie de la Madeleine (8e)

La Bataille

Economică, socială, uzurieră, tărănească, maritimă, intelectuală, documentară, literară, humoristică, eclectică etc.
Apare de 2 ori pe lună.
Abonament anual 12 franci.
Paris, 2 Rue de l'Hotel de Ville (IVe)

Le Crapouillot

Revistă pentru literatură și artă
Paris, 5 place de la Sorbonne

La Nouvelle Revue Francaise

Revistă lunară pentru literatură și critică.
Abonament anual 48 franci.
3, Rue de Grenelle, Paris (VIe).

Les Marges

Revistă literară fondată în 1903 de către
dl Eugène Montfort
Apare lunar. Abonament anual 22 franci.
Administrația: Librairie de France 99 boulevard Raspail
Redacția: 5 Rue Chaptal, Paris (IXe).

Toți cari se interesează de politica externă
Toți cari voiesc a cunoaște mișcarea tuturor Ideilor mondiale
Toți cei preocupați de marile probleme ale
economiei politice și finanței internaționale

trebuie să citească și să răspândească

L'Europe Nouvelle

Revistă săptămânală pentru chestiuni externe, economice
și literare

Abonament anual 90 franci, 6 luni 50 fr., 3 luni 30 fr.
92, rue de Miromesnil. Paris.

La Revue de l'Epoque

Publicațiune lunară ilustrată de expresiune și studiu
idei, arte și litere

Abonament anual 28 franci.
Paris 13, rue Bonaparte (VIe),

La vie des lettres

Artă și literatură.
Abonament 4 volume 20 franci.
20, rue de Chartres, Paris-Neuilly

Ça ira

Revistă lunară de artă și critică
Abonament anual 15 franci belgieni.
61. Hofstraat, Eeckeren-Anvers.

La Grande Revue

Revistă pentru toate ramurile de cultură.
Abonament anual 38 franci.
37, Rue de Constantinople, Paris (8e).

Le Monde Nouveau

Revistă pentru strângerea legăturilor sociale,
economice, literare și artistice între Franța
și străinătate.

Apare lunar. Abonament anual 50 franci.
42, boulevard Raspail, Paris (7e).

GÂNDIREA

APARE LA 1 ȘI 5 ALE FIECĂRII LUNI

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
CLUJ, CALEA REGELE
FERDINAND No. 38

INSERTII ȘI RECLAME: se fac la administrația revistei și la toate
agențiile de publicitate cu un scăzământ de 20%.

REDACTIONALE: Pentru recenzii și anunțarea apariției dnu autor și
casele de editură sunt rugate a trimite câte două exemplare. Manuscri-
sete nepublicate se ard. Cărțile și manuscrisele rugăm a fi adresate re-
vistei și nu personal.

ABONAMENTE: 1 an 100 Lei, 6 luni 50 Lei. ∴ Pentru instituțiuni și
autorități 200 Lei anual. ∴ In străinătate 200 Lei anual.

GEZA JANOVITZ

Calea Regele
Ferdinand 26
C L U J

Confectionează haine
en gros și en detail
cu prețuri reduse.

AMINTIRE

Împlinind un an de apariție revista noastră, încercăm să închegăm o amintire. Fără să fi făgăduit alt decât râvna fiecăruia dintre cei ce au muncit pe aceste pagini și cărora împreună li se cuvine tot meritul, trebuie totuși să mărturisim că am câștigat multă experiență și suntem cei dintâi ce în străduință ne vedem și lipsurile și greșelile multe.

Pe tărâmul gândirei — în urma, celor mulți și mari — ne căutăm și noi îndrumare și înfăptuire. Ca într'un basm simbolic, cu cât înaintăm în înțelegerea muncii, cu atât orizonturi mai largi și mai frumoase se deschid; ba chiar multe pe care nici nu le nădăjduiam. Dar și piedeci atât de grele... Vom încerca mai departe să aducem îmbunătățiri pe cât o au și o vor mai câștiga puterile noastre, atât în scris cât și în cele-lalte ramuri ale artei.

Dar la răspântia unui nou an, cuvintele amintirii ne opresc.

Vrem să știe cititorii noștri, și dovezi le pot sta la dispoziție, că nici un scris nu a fost plătit și nici un desen. Am căutat numai să plătim tipar și hârtie, iară pe fiecare dintre noi ne-a răsplătit bucuria de a da tot ce avem mai frumos, chiar când în realitate darul nostru era sub cea ce trebuie să dăruim. Jertfe au fost multe, le tăcem fiindcă alături de merite el aparțin tuturor. La ce să pomenim pe cel ce de luni de zile, greu bolnav și-a înjghebat pe patul de suferință o masă, pe care își scrie articolele de gazetă, din care își câștigă traiul, și nuvelele pe care le dăruiește »Gândirei«.

În revista noastră toți, dela mic până la mare, au dăruit scrisul, înțelegând ca arta să fie pentru cultură.

De aceasta amintește-ți cititorule, acum când îți cerem să-ți legi ca și noi dragostea ta de această revistă. Abonându-te nu ne ajuți pe noi. Îi dai însă »Gândirii« posibilitatea să treacă peste nevoile materiale, și dacă alături de tine, cititorule, vor fi mai mulți care se abonează, atunci cu tot efortul nostru vom împlini tot ce tinereța și dorul nostru de frumos ne îngăduie să făgăduim.

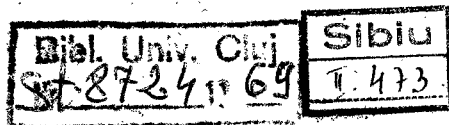
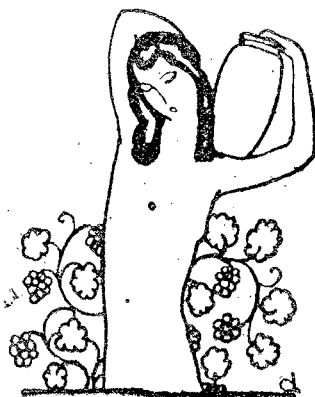
N'am făcut din această revistă prilej de politică, nici de afaceri, atunci când atâtea ispite și atâtea pilde ademeneau. Nu ne vindem acest scris și nici o bogăție din lume nu ni-l poate plăti. Răsplata n'o putem aștepta, decât de la tine cititor. Ne-a venit poate peste așteptări. Cu emoție am urmărit lună cu lună, numărul vostru întrecând sfioșele noastre prevederi, și profețiile întunecoase ale altora. După un an, atunci când se strigă că nu se citește și că o revistă de cultură e lux prea timpuriu în România cea nouă, am întrecut numărul cititorilor.

De prisos să amintim că abonamentul nu reprezintă decât cheltuielile hârtiei și tiparului; din zi în zi mai scumpe, fiindcă și din litera de plumb ce va să fie sămânța aruncată a luminei de mâine și din hârtia ce va să fie ea însăși aducătoare de lumină s'a făcut de mult de către alții, prilej de afacere și de speculă.

Abonându-te chiar acum cititorule, aceiași bani ai tăi cari ne-au sosit până acum pe drumuri întortochiate, împuținați sau pentru întotdeauna pierduți, îți vor da prilejul să ai o revistă mult mai bună și mai bogată, căreia noi nu-i cerem decât bucuria de a-ți da prin ea, prinosul inspirației noastre.

Vrei să ajuți încercarea de a ridica revista?

Cititorule, abonează-te la »Gândirea«

Cărți.

PRUDHON. *Sa conception du progrès et son attitude sociale.* Michel D. Ralea Paris Jouve & Comp.

Intre socialismul utopic care construia societăți ideale, după fantezia și capriciul autorilor și între Karl Marx dela care datează autenticul socialism — Prudhon e în deoște socotit un scriitor intermediar. E mai aproape de Marx ori mai înrudit cu utopiștii? Ipoteze contradictorii au fost susținute cu deopotrivă energie.

Revoluționar se numea singur, dar s'a ținut departe de revoluție atunci când se ivise prilejul să coboare de la masa de scris, în mijlocul maselor. După o seurtă prietenie, Marx îl numește „mic burghez” și „mic băcan” ect., iar pe de altă parte sindicalişti revoluționari, Sorel și Berth se socotesc discipoli direcți ai micului băcan. Nu e de mirare dar, că dând loc la atâtea contradicții, Prudhon și opera sau au devenit un ineputabil subiect de controverse, discuții și studii.

D. Ralea respingând ambele interpretări, încearcă o degaja din opera lui Prudhon, atitudinea sa socială, „l'idée maitresse”, — care de fapt nu e decât noțiunea de *progres*.

Progresul după Prudhon constă în afirmarea ideilor de libertate și justiție; prin aceasta se înrudește cu utopiștii secolului XVIII, la cari adăogă dialectica hegeliană.

Contra statului și contra asociațiilor, n'a putut fi părintete materia lismului istoric cum s'a susținut, de către unii; moralitatea și idealismul, concepția sa ideologică a istoriei risipește ușor aceasta ipoteză.

Nici revoluționar n'a fost cum se credea singur, ci numai *revoltat* căci pe când revoluționarul e om de acțiune, Prudhon rămâne izolat și împotriva acțiunii. E și împotriva schimbărilor brusce și violențelor, se declară împotriva grevelor și nu are o idee clară asupra claselor sociale. Astfel rămâne un reformist moderat. E datorită aceasta desigur și im-

prejurărilor și mișcării sociale contemporane.]

Clasa muncitoare nu avea încă o conștiință exactă o existenței sate nici nu era bine definită de burghezie. Prudhon nu s'a putut deslipi nici ridica deasupra mișcării sociale din timpul său. Cu toate acestea a adus mari servicii cauzei uvriere. Fără a fi socialist fiindcă voește numai să schimbe circulația bunurilor nu și repartiția lor, rămânând în afară de orice activitate politică; prin neobosita-i carieră de jurnalist, prin pamfletele sale vehemente, prin ideile de justiție aprinsă și întreținută ie sufletul proletarilor, el rămâne un factor important care a determinat îmbunătățirile de mai târziu în existența maselor muncitoare.

D. Ralea deschide astfel un nou drum interpretărilor, ce nu vor conțeni să facă opera lui Prudhon de o vesnic tînără actualitate.

INCOTRO MERGE GERMANIA DE AZI. C. Rădulescu-Motru. *Tip. Reforma socială, București.*

Orientarea Germaniei și cristalizarea definitivă a formei sale economice, politice și sociale — iată factorii ce vor atârna greu în viitoarea așezare a Europei, după convulsivitatea războiului. Francezii n'au văzut decât un debitor ce trebuie să plătească, cu orice preț, chiar cu prețul de a consolida acolo un guvern socialist, la dânsii acasă socotit imposibil și primejdios. Pe temeiurile acestei concepții, Franța a ușurat Germaniei drumul cel mai drept spre refacere, drum pe care învinșii poate nu l'ar fi găsit singuri atât de ușor.

Sprijinind un guvern socialist, numai fiindcă acesta iscălia tratatul dela Versailles, Francezii au pus ei singuri, temeliile Germaniei de mâine, mai puternică poate decât cea imperialistă de ieri, fiindcă aceasta nu se va zidi pe ascuțisuri de baionete, ci pe munca organizată pe baze socialiste. De altfel, în graba lor de a sugruma învinșii, n'au contribuit oare aliații, fără să vrea, la intensificarea industriei în însăși țările biruite? Deprecierea mărcii și plata despăgubirilor, nu atrag închiderea fabricilor din Anglia și criza uvrieră din America? D. Rădulescu Motru în câteva scrisori, de o limpede viziune, arată cum înțeleg să-și găsească izbăvire învinșii, lucrând, propovăduind religia muncii, plantând în miezul Europei sămburile unor noi

alcătuii sociale. Nu e un popor de fantasmagorii utopice; după experiența realității Germanii au învățat încotro trebuie să-și îndrepte ochii. Revanșa nu o așteaptă dela tunuri și mitraliere, ci dela intensificarea producției.

Consolidarea socialismului german va influența orientarea statelor din centrul și orientul Europei. Organizând munca pe temeuri științifice și pe justa asigurare a drepturilor ce se cuvin uvrierilor, va grăbi sfârșitul oligarhiilor naționale, prin pilda ce va fi vesnic la îndemâna vecinilor.

Și aceasta va fi poate, singurul bun după urma războiului, scump plătit.

L'ESPRIT NOUVEAU

Revue internaționale illustrée de l'activité contemporaine

Paraissant le 1^a de chaque mois

Arts, Lettres, Sciences, Sociologie

Littérature, Architecture, Peinture, Sculpture, Musique, Sciences, Pures et Appliquées Esthétique expérimentale, Esthétique de l'ingénieur, Urbanisme, Philosophie, Sociologique, Economique, Sciences morales et politiques, Vie moderne, Théâtre, Spectacles, Les sport, Les faits

În cele 12 numere ale primului an, *L'Esprit Nouveau* a publicat 1588 pagini, 17 ilustrații în culori, 594 ilustrații în negru și 176 hors-texte.

Al doilea an se anunță mai bogat în reproduceri și execuții artistice.

ABONNEMENTS,
29, Rue D'Asorg, PARIS

12 numéros: France 70 Francs
Étranger 80 Francs (Français)

Il Convegno

Cea mai bună revistă italiană de literatură, artă, cărți și idei destinată marelui public

Director **ENZO FERRIERI**

Printre colaboratori numără cei mai buni scriitori italieni:

Cesare Angelini, Paolo Arcari, Antonio Baldini, Massimo Bontempelli, Benedetto Croce, Mario Casotellaa Donadoni, Luigi Ercole, Giovanni Gentile, Piero Jahier, Carlo Lioon, Eugenio Levi, Matteo Marangant Giovanni Papini, Alfredo Panelli Luigi Pirandello, Giuseppe Prezzoc, Giuseppe Raimondi, Luigi Russo, Fnderigo Tozzi etc.

Abonamentul
(12 fascicole) pentru strainătate 50 lire
Redacția și Administrația: Milano, Via Canova 25a

REDACȚIA
ȘI ADMINI-
STRATIA :

CALEA
REGELE
FERDINAND
No. 38
CLUJ

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

APARE LA 1 ȘI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTOR: CEZAR PETRESCU.

ANUL II
No. 1

15 APRIL
1922

EXEM-
PLARUL
5.— LEI

CEASORNICUL DE NISIP.

Stele jucăușe.

Când mă cobor în sbuciumul pământesc al celor de azi, îmi pare că văd pe „omul nou“ cum frământă cu pumnii chinuți Haosul. Haosul din care s'a făcut lumea. Nietzsche zice: „totdeauna din haos se nasc stelele jucăușe.“ — Prin urmare — încă un avânt, omule nou: frământă-ți mai departe aluatul. Aluatul amar.

O dogmă.

Dogmatica ne spune că Dumnezeu voinde să îndrepte și să mântuiască pe oameni, s'a hotărât să moară pe cruce. Moartea lui Isus e egală cu sinuciderea lui Dumnezeu. Nu-i așa? — Biserica n'are îndrăzneală să scoată cele din urmă concluzii; să mă ierte dacă spun că dogma aceasta e un mit de-o profunzime amețitoare, tragică și nemiloasă.

O faptă frumoasă care nu s'a întâmplat

Dacă Adam, cel dintâi om, ar fi avut viziunea grozavă a vremurilor de astăzi, s'ar fi spânzurat de pomul cunoștinței.

P. S. (în altă ordine de idei: iar Eva și-ar fi păstrat apoi ștreangul de cânepă, ca să aibă noroc pentru restul zilelor).

Schiță metafizică.

Se crede că sunt cu puțință numai două feluri de a concepe lucrurile: logicul și nellogicul. Eu cred într-o a treia posibilitate: apocalipticul. Realitatea e de natură apocaliptică,

PENTRU O PASĂRE.

Plângeai ținând în palme păsărica moartă ✓
— numai moartea a deschis colivia închisoare.
Cântecul strălucise ca o rază de soare
Și acum pasărea galbenă semăna cu o frunză moartă, ✓

Cu o frunză de aur, — moartea e o bogăție.
Pe care Dumnezeu tutuilor o s'o dăruiască.
Mărgeaua ochilor ei nu o să te mai urmărească
Dar ce-ți vorbesc cu jale — ea îți flueră cu veselie.

Dragoste, în gratiile coastelor noastre
Nu crezi că o sârmană pasăre e robita?
Înima spre sborul înalt pornită
Nu e închisă — departe de gândurile noastre?

Și nu tocmai închisoarea o mână
Și-i înalță cântecele de atâtea ori obositoare?
Dragoste, — în viața pieptului un cântec moare
la inima mea — și plânge-o în mână.

ADRIAN MANIU.

adică: realitatea se desfășoară în revelații de-o absurditate divină, în care fulgerător ghicești un înțeles superior pe care nu-l poți prinde. „Apocalipticul“ tinde să devină pentru mine o noțiune centrală, originară, de temelie, — așa cum pentru alții au fost: substanța, ideea, voința, inconștientul sau durata creatoare. — Dar în cele din urmă nici o viziune nu e definitivă; și privirile omului sunt un patrafir sub care lucrurile totdeauna vor mai avea o taină de spovedit.

În marginea vremii.

Europa actuală e în stăpânirea unui val de misticism. Misticismul acesta și-a avut fără îndoială însemnătatea nemăsurată și pentru

științele *exacte*: a dezvoltat acestora simțul tuturor *posibilităților*, într'un moment când pentru ele „posibilitățile“ erau în exil.

Semințe în deșert.

Sunt mii de ani de când cerul seamănă stele pe pământ: și totuși din pământ nu crește nici un cer.

Nemișcare.

Un înțelept care a stat nemișcat luni de zile în contemplare, așa că un fir de iederă s'a încolăcit în jurul căutând înălțimele, și-a zis: Omul n'are suflet nemuritor, dar va avea odată. Va trebui să și-l creieze, căci altfel cum ar putea să cucească Orionul sau stelele Găinușei?

LUCIAN BLAGA.

RĂSUL.

Gângu râdea în întuneric. Trenul trecu vind peste podul alb și sălciiile de dedesubt se frământară ca smulse de furtună. O clipă, dincolo de parapet, jos în apa molcomă și neagră, reflexul luminilor săgetă o sârmă de foc; acum scăpat în larg, între taluzurile cu salcâmi, expresul fugea strâpungând noaptea cu trei ochi înroșiți, care se închideau tot mai îndepărtat, în câmpurile de păcură.

Rezemat de stâlpul de fier, cu mâna la gură, Gângu gușatul răsese încă mult timp în întuneric.

Când ultimul râsunet al roților muri în depărtări; undeva, aproape, clopotul unui canton tângui trei bătăi întristate. Gângu știa acum că nu mai are ce aștepta. Veselia i se șterse. Și Coborî posomorît la bordei.

Jos lumina nu era stânsă... Se înalță în vârful picioarelor să privească înlăuntru, prin fereastra cu geamurile turburi. La vatră Moșneagul își cerceta uneltele de pescuit. Cu un capăt de sfoară dregea ceva. Sub mustățile stufoase, buzele se mișcau monotoni. Poate Moșneagul vorbea singur. Poate cânta. Gângu, gușatul, nu știuse nici odată să facă deosibire.

Așa, cu fruntea lipită de sticlă rămase privind îndelung. În întuneric, flacăra înecată de fum a opaițului abia tremura un sâmbure de lumină cețoasă. Moșneagul prindea cu nu ac de fier ochiurile de sfoară rupte, le încerca tăria după fiecare împunsătură; pe perete și în tavan umbra uriașă repeta mișcările tăcută și misterioasă. În sufletul gușatului se făcu bucurie și temere. Se miră că singur, Moșneagul nu trânteste și nu injură. Acolo, cu spatele încovoiat, cu mâinile uscate și pă-

roase alergând îndemânatic deasupra plasei de sfoară; în tovărășia umbrei care nu încăpea în bordeiul prea strâmt, Moșneagul părea alt om. Mai bun și mai puțin dușmănos. Si gușatul ar fi vrut cu un răs să-și spună mulțumirea. Dar Moșneagul ridică neașteptat ochii spre fereastră și cercetă întunericul bănuitor. Gângu se trase cu spaimă la oparte. Mâinile Moșneagului se înteteau tot mai aprigi dela o vreme.

Și gușatul nu mai înțelegea demult, ce-i e și ce nu-i este îngăduit...

**

În mlaja de pe prunduri, o pasere de noapte flueră deodată un viers. Cântecul cristalin desmierdă noaptea, freamătul sălciiilor se potoli s'asculte. Gângu gușatul, ridică un deget și răsese. Dar o bucată de mal se prăbuși undeva; paserea speriată tăcu. Imprejur nu mai fu din nou decât întuneric, clipotitul valurilor în țărmurile de lut și tăcerea de spaimă din besna câmpurilor.

Gângu își împături sumanul pe prispă, se răsuci de câțva ori și se cuibări să adoarmă. Câinele îl simți de departe. Se repezi bucuros ca în fiecare noapte, îi puse labele pe piept clătînd coada scurtă. Gângu îi strânse capul lângă gușa lucioasă, îl netezi pe ochi și gemu de mulțumire. Apoi câinele își încolătăci trupul cald la picioare. O floare de salcâm se scutură de sus și gădilă obrazul gușatului. El răsese. Dar nu atinse floarea cu mâna. O lăsă așa tremurând pe pleoape ca mângâerea unui deget prietenos. Și în visurile nehotărâte răsul lui Gângu și scâncetul câinelui prin somn, se întovărășiră îndelung în noapte.

Târziu, paserea din prunduri flueră iarăși. Gușatul nu o mai auzia acum. Iar vântul îi fură apoi și fioarea albă de pe pleoape...

**

Printre spinii câmpului Gângu mergea alături cu câinele. Pământul era sătul de ploii; din iarba mărunță, apa țâșnea sub apăsarea fiecărui pas. Departe se vedea o turmă albă. Ar fi vrut să ajungă acolo. Când se opreau să asculte: Gângu cu gura chiușă de răs, câinile cu urechile ciulite; — sunetul tălăngilor străbătea stins ca o ademenire din altă lume. Dar gușatul nu îndrăzniise niciodată să se îndepărteze de lângă podul cu sălcii. Nici nu știa să-și închipue ca poate fi dincolo, departe. Lumea se sfârșea pentru el, în șesul acela pustiu, acolo unde se închidea și orizontul rotund. Nu erau sate, nici culmi. Nu se zăreau drumuri. O cumpănă de fântână părăsită ridică gâtul spre cer, în fund, acolo unde bolta se împreuna cu pământul. Nimeni nu o mai clintise vreodată. De acolo Gângu știa că răsare soarele, dincolo știa ca apune. De unde isvorau trenurile încete de marfă ce abia se târau dealungul șinelor, de unde țâșneau expresurile vertiginoase, unde călătoreau drezinele ronțâind depărtarea ca niște gândaci enormi, ce putea fi dincolo de ultimul canton cu acoperișul roșu; nu-și făcea de cât o închipuire turbure.

De unde venise el singur, nu-și putea desluși în amintire. Se trezise în bordeiul de lângă apă, la picioarele de piatră ale podului, poate de zece ani, poate de mai mult. El nu știa să numere, cum nu știa să vorbească. Răsul însemna pentru el, bucurie, mulțumire, plăcere; un răs înăbușit, fără hohote, mai mult o chinuire a buzelor. Pentru durere și spaimă nu cunoștea decât un mormăit, care sfârșea în salturile gușei cu un gărâit de pasere înfricoșată.

Turma îl chema departe. Clopotul adâncea tăcerea câmpurilor. Câinele o luă la goană, cu nările largite... Dar Gângu privi în urmă. Îl cuprinsese teama. Și se întoarse printre spinii șesului, cu capul plecat, retezînd din mers cu năiaua vârful fraged al ierburilor.

**

În apă, până la brâu, Moșneagul așeza năvoadele. De sus, de

pe mal, Gângu privea pentru a suta oară, fără să înțeleagă deplin. Știa că mâine, Moșneagul are să tragă plasele încărcate de pești argintii, are să-i răstoarne în iarba unde își sbat solzii în lumina soarelor, până când se astâmpără cu ochii stinși și cu gurile căscate rotund după aer. Dar vrăjitoria aceasta nu o putea pricepe. Tainica putere a Moșneagustăpân pe ape și pe vietățile ascunse în adâncuri, îl înspăimânta mai mult de cât pumnii, care îl isbeau în fiecare zi.

Omul din apă legă între pietre cele din urmă ochiuri de sfoară, și eși la țarm frecându-și multumit mâinele ude. Treburile îi mergeau bine în acest an. Sacul era plin de făină, pe poliță, deasupra vetrei se înșirau pacurile de tutun pentru câteva luni, iar peștii cădeau orbi de un timp încoace. Se îmbracă fluerând, pe urmă răsuci țigară. Prinzând de veste la ochii lacomi ai gușatului, îi întinse punga de piele:

— Na poghidanie!

Gângu râse întâi cu teamă. Întinse mâna fricos bănuind o glumă răutăcioasă . . . Dar foia subțire plesni între degetele lui aspre. Moșneagul se încrunță, își trase punga cu tutun îndărăt și Gângu rămase fără țigare.

Târziu, mahnirea i-o alungă o mreană care se juca sărind deasupra valurilor, dincolo, sub sălcile de sub celealt țarm, unde apele adânci și verzui păreau neclătite.

De amândouă părțile podului, la depărtări egale, între două șiraguri de salcâmi, erau două cantoane, cu pereții albi, cu acoperișurile roșii, identice ca două jucării de carton. Gângu știa că la cantonul de aci, e un om bălan, cu glasul moale, care îi vorbește prietenos. Știa că la cel de dincolo, e un p-znic răstit și aspru ca și Moșneagul. Astfel în acel șes pustiu, unde nu văzuse în fiecare zi de aproape de cât trei bărbați și un câine; învățase că lumina se împarte în oameni buni și alții, dușmănoși. Iar cuminența lui puțină, îl apropiase mai mult de câinele alb, bătrân acuma și aproape surd, care niciodată nu-l mahnise și căruia oamenii nu-i dăruiseră măcar un nume.

**

GEAMĂNA.

*Acelaș sâmbure necunoscut
Odată cu viața te-a născut,*

*Ca mustul cu fructul ești una cu ea,
Tu, moarte, geamăna mea,*

*În carne te port, în miez de creier te duc,
Amarule, crudule suc.*

*Spre plot de noroc cu tine mă sârgui,
Prin vara durerii cu arșiți te pângui.*

*Tomnatic, fructul răscopt s'o desprinde,
Suc dulce vei fi și'ntreg m'ai cuprinde.*

Eternă, iarna de-apoi va se cadă:

Dura-vei în m: ca geru'n zăpadă.

NICHIFOR CRAINIC

Într'o dimineață, un expres s'a oprit brusc înaintea podului alb.

Inspăimântat, delă locul lui, de lângă stâlp, Gângu măsură cu ochii ascunzișurile căutând cel mai adăpostit ungher unde să fugă. Întâmplarea era atât de departe de tot ce-i văzuseră ochii până atunci, încât presimți începutul unor întâmplări pline de primejdii necunoscute. O clipă apoi, închise pleoapele să alunge această vedenie imposibilă. Când le redeschise însă, vagcanele erau la locul lor, nemișcate în bătaia soarelui; la ferestre călătorii se îngrămădeau vorbind tare, întrebând, glumind și aprinzându-și țigările. Gângu se apropie rusfială. Niciodată nu văzuse un tren de cât gonind. Cu mâna fricoasă, pipăi mâneretele de alamă în care jucau razele butonii nichelați, treptele de fier.

Un glas de femeie rostl deasupra capului ceva, într'un grai necunoscut, dar dulce cum nu mai auzise. Gângu ridică ochii. Li coborî în dată orbiți de-o minune luminoasă. La fereastră, o femeie cu părul de aur, cu ochii ca florile albastre ale câmpului, cu buzele mușcate și cu pieptul rotund, rezemat de bara de alamă; îl privea cu milă și groază;

— O! le pauv'idiot! . . .

Avea fața atât de albă, sprincelele atât de subțire încondeete, genele atât de lungi umbreau ochii albaștri, bluza era atât de imaterială pe umerii mici și voalul trandafirii înconjura această minune, cu o spumă atât de străvezie de lumină; încât Gângu ar fi voit să îngenunchie și să-i sărute haina. Dar nu știu de cât să rădă. Cu mâna la gură, săltându-și gușa lucioasă, hohoti înăbușit scoțând din gâtie sunete cartilagineoase.

Femeia întoarse spatele degustată. Apoi mila birui. Scotoci în sacul de piele și i aruncă jos în iarbă, un ban galben. Gușatul se repezi, îi ridică și l ascunse lacom în gură. Mașina flueră, trenul urni din loc, în câteva clipe Gângu nu mai văzu departe, decât spuma trandafirie a voalului, fluturând la fereastră deasupra câmpurilor, mai goale acum și mai posonorâte.

**

Când soarele coboară spre asfințit șesul pustiu se umple de larmă. În ierburi sfârșitul uscat al lăcustelor se înviorează, în sălcile de sub țarm, păsările își încearcă glasul, deasupra apelor săgetează lăstunii cu țipete ascuțite și țânțari cu aripile subțiri joacă spre

soare apune cu acele pline de venin. Toată câmpia murmură.

Atunci Gângu, se așează pe malul înalt, cu picioarele spânzurate deasupra apelor și așteaptă să vină noaptea. Ca un uriaș ban retezat, soarele se înfinge în dunga neagră și dreaptă a orizontului, acolo unde nu se văd nici dealuri nici codri. Departe, în capătul liniilor, sclipesc lumini tremurătoare; poate semnalele unei gări, poate numai licărirea stelelor. Apoi noaptea coboară brusc. Râul se întunecă. Dincolo cântul priveghitorii picură lin.

Căinele așezat pe labele dinainte, privește cu ochii sticloși ascensiunea lunii. Nu se mișcă, e incremenit. Pe nesimțite se ridică, clănțane dinții albi și cu gâtul întins începe să urle. Gușatul se cutremură. Alături nu mai e căinele prietenos ce-i pune în fiecare seară labele pe piept. E e fiară streină și misterioasă. Urletul umple noaptea, paserea a tăcut înfricoșată, de departe, din adâncul câmpurilor ecoul răspunde cu un alt urlet . . .

Gângu își ascunde capul în pământ, cu unghiile înfipite în iarbă. În tunicul s'a umplut cu vedenii de spaimă. Aude pași, câmpurile au înviat. Mâini nevăzute îi sugrumă răsuflarea. Atunci cu gura în țărână începe să urle și el. Glasurile lor se întovărășesc, se întrec unul pe altul, se împletesc într'o psalmodie de început de lume . . . Târziu un nor negru șterge luna, în gâtielej câinelui urletul slăbește ca o furtună care se îndepărtează. S'ar părea că un duh necurat se furișează din trupul alb. Si supus, tremurând, căinele se gudură cerând iertare. Gângu îl strânge la piept, îl desmiardă, își strâmbă gura într'un răs de împăcare. S'au regăsit. Cuminiți stau pe mal, ascultă fâșâitul abia simțit al apelor, privesc la stelele căzute în adâncurile negre.

Gușatul își pipăie în fundul cingătorii banul galben, o mulțumire nehotărâtă îi svâcnește sângele mai repede spre inimă. și gângav vorbește șoptit cu căinele.

**

Drezina fugea din ce în ce mai repede, străbătea locuri necunoscute, trecea peste podețe înguste, pe lângă cantoane de a căror ființă n'a bănuț până acum; șinele se lungeau în urmă ca doi șerpi ne-

sfârșiți, Gângu se ținea cu mâinele încheștate de scândură, și în sufletul lui bucuria și teama se amestecau turburătoare.

Nu știa unde merge, nici de ce l'a luat Moșneagul cu dânsul. De cu noapte i-a dat schimburi albe, a închis ușa cu lacătul ruginit, căinele a fugit o bucată de drum după ei, apoi s'a întors să se culce deacurmezișul pragului. La cantonul de dincolo de pod, doi oameni necunoscuți le-au făcut loc în drezină, acum stau alături cu Moșneagul în față, împing de mânerul de fier, vorbesc și râd, și el privește în urmă, inima bate să i se rupă, pământul se învârtește jos sub roți, soarele îl arde în creștet, mâinele înțepenite cu unghiile în lemn îi dor și râsul de bucuria acestei goane amețitoare îi moare în gâtielej . . .

Apoi deodată toate i se turbură în minte. Au ajuns lângă o casă mare, trenuri înșirate de o parte și de alta stau gata să plece, mașini pufnesc valuri de fum negru, oamenii a'eargă strigând, fluierând, ghiontindu-se; nu-și dă seama când au coborât, înspăimântat se agață de sumanul Moșneagului, care-l târâie printre lume, pe sub un pod de sticlă, afară.

Acolo alte minuni nevăzute îl amețesc. Case lipite una de alta se'nalță până la cerul fumegos, căruțe aleargă din toate părțile duzruind pe pietrele vinete, altele fără cai abia ating pământul fără vuet, un om pe două roate fuge spre dânsul sunând dintr'un clopoțel, Gângu înfricoșat se trage lângă un zid; nu se desmeticește încă și o casă pe roate plină de oameni vine să-l calce mugind pela spate, răcnește, și se lipește de un grilaj defier; Moșneagul suduieși blestemă undeva se aude o muzică minunată, femeii străbat ușor ca vedeniile îngrămădeala această fără astâmpăr, Gângu vede în fiecare pe acea care i-a aruncat banul, toate îi joacă înaintea ochilor într'un val roșu, huetul îi sparge urechiile și Moșneagul îl târâie mai departe printre case, în forfota de

trăsuri, fără să se teamă și fără să-i pese de harmalaia asta fără istov.

Abia pe o uliță mai potolită începe să răsufle. Oameni cu bărbi sure îl strigă pe Moșneag cu glas plângător din ușile dughenilor unde spânzură bucăți de piele cu miros acru, Moșneagul se oprește, pipăie marfa, se tocmește cu jupânii. Gângu nu înțelege, privește, și când negustorul îl întreabă și pe el ceva, rânjește săltându-și gura așa de înspăimântător, încât overeul sare speriat într'o parte . . . Dar Moșneagul și-a umplut traista și se întoarce din nou în furnicarul cel mare de lume, care curge între zidurile caselor ca o turbure apă. Acuma merg încet, căscând gura la ferestrele încărcate cu poadoabe strălucitoare. Gângu nu se mai teme, a înțeles că acolo, pe lângă pereți, nu se suie nici una din mașinele diavolului.

Un copil sbiară de mâna unei femei, femeia îl ia în brațe și-l întinde spre gură: — Te dau la cauza! Gângu râde și copilul încremenește de frică, cu țipătul înăbușit pe buzele vinete.

Deodată apoi lumini albăstrie încep să se aprindă la geamuri, învâluiesc ora ul într'un abur străvăziu, amândoi se opresc multă vreme în fața unui restaurant unde cântă lăutarii afară. Moșneagul lasă traista jos, răsucesțe o țigare, se rezimă de un pervaz de alamă și ascultă cântecele de lume, cari de mult nu i-au mai încălzit sufletul în pustietatea lui. Dar Gângu are ochii în altă parte.

Lângă ei s'a oprit o mașină cu roatele de gumă și cu geamuri de cristal, de acolo a coborât o fetiță cu părul auriu și o femeie cu haina de spumă. O recunoaște, e vedenia care i-a vorbit cu un glas atât de milos din tren, în dimineața aceea și i-a dăruit banul galben pe care l'ascundea și acum în șerpar. Gângu nu știe cum să-și arate bucuria mugește și râde gâlgâindu și glasul în gușa ce se svârcolete așa de hidos pe camera albă, încât trecătorii se opresc roată să vadă mai deaproape această dihanie nemaivăzută. O babă măruntă își mută coșul sub mâna stângă, și își face cruce repede — repede ca la arătarea necuratului. Femeia cu haina de spumă însă s'a întors și ea. o clipă s'a oprit nehotărâtă, apoi își amintește de dimineața aceea când revenea din ținuturi îndepărtate și pline de

soare, cu sufletul vindecat de o rană, își amintește de bucuria lină cu care regăsea șesurile ce-i apăruseră la plecare atât de cenușii și jalnice prin perdeaua de lacrimi, își amintește cele câteva clipe oprite la capătul unui pod alb, în mijlocul unui câmp pustiu de unde apăruse deodată omul acela fioros și sălbatec, cu ochii bulbucați cu mâinile lungi dincolo de genunchi, cu țepi roșcați în barbă, și cu rânjetul care o desgustase ca o profanare adusă dimineții aceleia plină de soare. I-a fost milă atunci, a fost mai tare desgustul? Nu-și amintește. Alege din pungă de piele cafenie un ban, și-l dă fetiței care se apropie friccoasă, își scutură inelele părului auriu, se oprește și se întinde în vârful picioarelor, n'are curaj să înainteze mai mult, buzele roșii îi tremură de teama nestăpănită, apci scapă banul jos și speriată se ascunde în poalele femeiei cu lacrimi în ochii albaștri.

Gu atul se repede, ridică banul rostogolit între picioarele trecătorilor, scoate din gât un urlet de mulțumită, baba mai înspăimântată îi face alt rând de cruce... — 'ol visezi noaptea Domn'le! face o ordonanță care a întârziat cu o rețetă la farmacie și-o pornește la trap. — Vinde-l Moșule, 'l facem spărietoare 'n via boerului! spune un rânduș care s'a apropiat de gu at și-l privește de aproape, ca pe o fiară printre grățiile unei menagerii.

Gângu nu înțelege ce spun oamenii aceia cari s'au adunat în jurul lui și-l arată cu degetul, el e bucuros și râde la toți; dar Moșneagului i.e ru ine și-l târăie după el, pe străzi mărginate, 'a hanul unde are prieteni.

Acolo Gângu s'a așezat pe un capăt de bancă și hlepăe dintr'un sfert de pâine amară și neagră. Moșneagul stă la masă cu trei necunoscuți, bea rachiu tare, își povestește necazurile... Ceilalți ascultă și din când în când întorc ochii spre gușat; „cu dihania asta își mănâncă bietul Moș zilele!”

Și toți se miră, dau din cap, țipă și deșartă rândurile de pahare. Ochii gușatului se împăienesc, zidurile încep să joace, se topesc în fumul acru al țigărilor, ațipește răzemat de perete... Într'un timp se trezește și nu și dă seama unde se află. Unul din tovarășii Moșneagului, cu obrazul ciupit și țapă roșie, cântă dintr'o armo-

UMILA ELEGIE.

— Reminiscențe. —

*Ne-am întâlnit într'o sară — amândoi:
Eu ca un mort întârziat prin viață,
Tu ca un copil în cea d'întăi dimineață,
Și-am umblat singuri, numai noi.*

*Sara coborâse ceața iernii peste străzi,
Ca prin fum casele se deslușeau cu greu,
Uitându-se la noi oarbe de prin ogrăzi.
Se-auzea numai pasul tău și-al meu.*

*Nu ne mai vorbisem până-atuncia niciodată
Și totuși parc'am fost cei dintâi oameni pe pământ.
Ne-am coborât de uliți într'o mahala uitată
Pe unde oamenii stau în casă ca într'un mormânt.*

*Am fugit de lume ca să nu ne știe nime,
Ca doi creștini căutam o groță pentru o credință nouă;
Vroiam să ne-ascundem și de noi ca de-o mulțime,
Și ne-am strâns simplu mânele - amândouă*

*De-un lucrător ce se'ntorcea de la fabrică aasă.
Ne-am temut de-odată amândoi ca de o fiară,
Și-am fugit de toți oamenii — Era 'ntr'o sară
În care tu ai fost femeia cea mai frumoasă.
Ne-am depărtat ca două paseri alungate dintr'un pom
De cineva ce trecuse nepăsător ca un om...*

*Pe-ascuns gurile ni s'au încrucișat într'un sărut
Ca două-arabe cuțitase cu mănunchi de os;
Și-apoi a rămas flecare cu sine, tăcut,
Câtând cu ochii parcă ceva pierdut pe jos.*

*Mai târziu, după ce ne-am spus puține cuvinte
Și-am tăcut mult cum tac alături doi copaci
Ne-am despărțit, cum sînt despărțite două morminte
Când ai înțeles și tu că trebuie să taci.*

*Eu m'am întors acasă, fatal, ca un strigoi
După ce-am văzut că nu mai pot visa nimic;
Tu poate mai gândești și-acum în căpușorul mic
Cum ne-am plimbat într'o sară — amândoi.*

*Ceața iernii ne-a tot depărtat ca pe-o câmpie
Până ne-am văzut ca două umbre 'n sară,
Dar de-atunci parcă's mai singur. Dumnezeu mai știe,
E așa de greu ca cineva să moară!*

DEMOSTENE BOTEZ.

nică, ceilalți vorbesc smunzind mâinele ațâțate de băutură, toate abia se deslușesc într'o păclă nepătrunsă de fum, felinarul spânzurat în grinda neagră aruncă jos o cruce de lumină murdară și pe perete umbrele mărite și strâmbe, fac altă masă și alți tovarăși cari repetă mișcările celor de jos. O femeie cu bluza albastră, și cu

broboada căzută pe spate, cântă răgușit, Moșneagul o ține de gât și i suflă ceva în ureche, Gângu nu știe când a venit femeia aceea, apoi toate se turbură iarăși și în visurile gușatului realitatea se amestecă cu inchipuirea; cântecul smuncit al armonice se prefacă în cor de heruvini, tovarășa despletită a Moșneagului ia trupul mlădios al

femeiei cu haina de spumă, o fetiță cu ochii de floare îi întinde o poamă de aur, apoi și acestea se topesc, o apă desmerdătoare îl poartă dulce printre pomi cu pasări minunate...

— Scoal trântoare!

Gângu sare speriat. Afară e ziua. Moșneagul e spălat pe ochi, gata de drum, tovarășii au dispărut, hanul e gol și în față două buleni de jugăți ronție dintr'o mână de paie. Gușatul se freacă la ochi, îl dor oasele, e încă amețit, nu-și dă seama ce a fost vis și ce a fost aievea din câte s'au perindat de ieri.

* * *

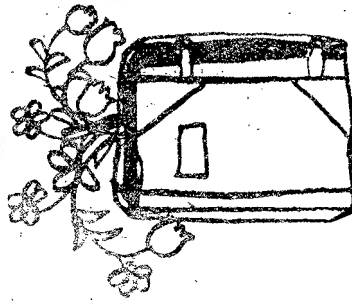
Acum drezina a pornit înaroi: Gara cu vânzoleala de călători a rămas în urmă, tipătul locomotivelor moare surd, orașul se mic sorează alb în soarele proaspăt de dimineață, și Gângu privește măhnit minunea care se sfârșeste. Apoi linia se încovoie după o pădurice cu ramurile subtiri, toată priveliștea piere astupată ca de o mână neagră; iar în urmă gușatul nu mai zărește decât sinele negre ce fug spre orașul fermecat, travezele ce se perindă sub picioarele spânzurate, și departe încă, deasupra copacilor, un vârf de turlă și o cruce poleită pe care mai joacă o clipă razele soarelui.

Apoi și soarele s'a infunecat. Câmpurile s'au întins pustii. Și Gângu a plecat capul în jos, la prunul care curge ca o apă cenușie sub roți.

* * *

Săptămâni îndelungi, cu ploii mărunte de toamnă, au început să se scurgă greu în bordeiul de sub piciorul podului alb. Sesul s'a învâluit în neguri posomorâte, trenurile săgetează ude dintr'un capăt în altul al pustiei, fluierul mașinelor se înăbușă sub cerul căptușit de nori, semnalele de clopot clâng în mohorala toamnei și cei trei stau ursuși în jurul focului de vreascuri jilave.

Moșneagul răsucesce țigări groase după țigări, tusește și privește în suza ce învăluie cărbunii. Câinele doarme cu botul întins pe vatră, iar Gângu cu ochii închiși ascultă curgerea ploii fără sfârșit de afară, vede în inchipuire ca o ademenire orașul cu larmă, străzile scaldate de lumină, furnicarul de lume, mașinile drăcești ce fug amețitor fără cai și muzici cerești îi cântă în urechi.

PRIMĂVARĂ.

*Șade luna, urdiniș
In prisăcile Astrale.
Stele — trântori cad pieziș
Amețite'n rotocoale.*

*Braștele din ape sar
Tot lărgind inețele
Și pe foi de nenufar
Tac și-ascultă stelele.*

AL. O. TEODOREANU.

Si n umai râde.

Ochii s'au micșorat în fundul capului, buzele s'au strâns vinete; pe laiță cu mânele strânse în jurul genuchilor stă ceasuri întregi nemîșcat ca să nu surpe vedenia din năunt u. Nici goana trenurilor nu-l mai chiamă afară. El stie acum de unde vin și unde se duc, stie spre ce lume de minuni aleargă prin perdeaua sură a ploiei și bordeiul din mijlocul pustiei îl strânge ca o închisoare.

Așa stau toți trei și tac, și ploaia șuruie afară.

* * *

Apoi cei dintâu fulgi au început să ningă molcom peste câmpuri. Iată o singură noapte s'a înfășurat sesul până 'n depărtările sinilii cu învălitoarea albă. Apele s'au țivit cu margini vinete de ghiața și iarna a început a curge cu nopți nesfârșite, când tipătul iepurilor fugărești de vulpi răsună trist ca un plâns de copil.

Cu ochii deschiși în întuneric, atunci Gângu nu-și mai găsește somn. Moșneagul sforăie pe scândura tare, focul se stinge târziu sub cenușe cu scântelieri de vis, câinele geme prin somn, afară viscolul sgâlțâne părății fereastra taie o pată turbure în besnă, uneori urlete de fiară se îngână de parte ghiața se aude trosnind. Noaptea a stat pe loc și gușatul se frământă cu ochii căscați în întuneric. Un tren săgetează noaptea, pământul se cutremură și odată

cu el, în depărtarea ninsă unde făcane din ce în ce mai stins, duce și inchipuirea lui Gângu, spre orașul cu lumini albastrii. Când câmpurile tac iar, înaintea ochilor zidul negru se apropie, coboară să-i înăbușe răsuflarea, îl închide strâmt ca o groapă.

* * *

Intors pe o coastă, Moșneagul își privește înspăimântat mâna țepăună pe cerga aspră. Vrea s'o ridice și mâna nu se supune, vrea să miște piciorul și stă neclintit. Cu cealaltă mână se ajută, mâna bolnavă cade înapoi moartă.

De dimineață Gângu se uită la svârcolirile acestea și nu pricepe, bănuiește un joc viclean, o glumă, ceva nou care l neliniștește. Câinele s'a ridicat în două labe pe marginea laitei, și geme ușor lingând mâna fără viață. Atunci pe obrazul Moșneagului încep să lunece lacrimile.

Intr'o clipită și a măsurat sfârșitul, aci în pustiu despărțit de cealaltă lume, singur cu gușatul slab de minte, care nu poate să-i fie de nici un ajutor. Câte zile vor trece până să prindă alții de veste? Desnădejdea îi frământă jumăta-tea de trup sănătoasă și lacrimile se scurg pe obrazul uscat. Gângu se apropie cu sfială, stă cu mâna la gură, o clipă se pare că în ochii apoși îi lucrește o scântee de înțelegere șovăielnică, de care bolnavul se agată cu tot ce i-a mai rămas viață în trupul întepenit. Dacă se întâmplă o minune? Moșneagul își face ochii blânzi, începe să-i vorbească, să l roage, cu mâna sănătoasă prinde mâna bătătorită a lui Gângu, o desmiardă ca pe a unui copil, îi arată pacurile de tutun depe poliță, îi de voie să ia câte vrea, n'are să l mai bată, numai el îl poate scăpa, e destul să dea veste... Gângu ascultă, când Moșneagul a isprăvit și așteaptă cu bătaile inimii oprite de îndoială gușatul se apleacă și îi pipăie mâna și piciorul, le ridică pe amândouă, le lasă să cadă pe scândură ca două lemne și începe să râdă. Așa ceva n'a mai văzut... Și râsul lui umple încăperea atâta de nebunesc că inima bolnavului se golește de sânge.

* * *

Pe marginea râului, așezat pe o piatră, Gângu stă cu capul în pumni și privește rostogolirea turbure a apelor.

De-o săptămâna câmpul s'a des-

ghețat; de sus polăa caldă nu con-
tente, și năvala apei nu mai încape
în țarmuri. Puhoiul cu spuma lu-
toasă târâe garduri smulse și aco-
perișuri de coșare, deoparte și de
alta, apa se răsfiră viclean peste
malurile prăbușite, lunecă deasupra
întinderilor negre și tot câmpul
vuește ca într'un clocot înăbușit în
măruntaele pământului. O salcie se
desprinde cu țărână cu tot, se
cufundă cu rădăcinile albe în suș,
se clatină spre mijloc și de acolo
pornește smulsă deodată de șuvoi,
la întrecere cu paele putrede, cu
glugile de strujeni aduse din de-
partări. Ploaia se întărește mai dărz,
noaptea coboară vânăată și Gângu
stă nemișcat acolo, pătruns de
udeală, fără să simță frigul, cu
gândurile străine de potopul apelor.
Din ascunzișurile rețoase ale minții
se deslusește o hotărîre turbure.

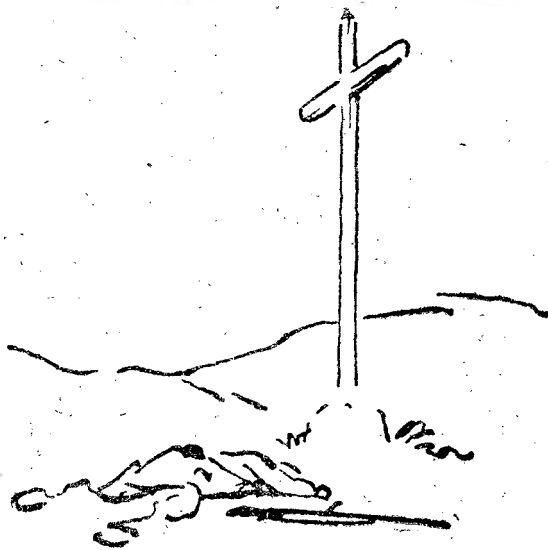
* * *

Când se ridică a înoptat de mult,
râul nu se mai vede jos, se aude
numai zbaterea apelor. Cu teamă
deschide ușa bordeiului, i-e frică în
închipuirea lui ca nu cumva Moș-
neagul să se fi ridicat, să l aștepte
acolo, undeva după ușa; să-l nă-
pădească cu pumnii. Bâjbâe prin
întuneric cu mâna întinsă, freacă
un chibrit și aprinde opaițul cu
lumina pâlpaitoare, Moșneagul in-
tins cu fața în sus e și mai gal-
ben. Numai ochii trăesc sticloși,
urmărind mișcările gușatului, cătînd
să-i ghicească gândurile.

Căinele s'a repezit la Gângu,
și-l împinge cu botul ud bucuros,
dar Gângu îl dă deoparte, n'are
timp de joacă, întunecat se așează
la vatra răcită cu capul între mâinii,
să-și urmărească mai limpede gân-
durile nehotărâte... Așa trec ceășuri
și ochii Moșneagului nu-l slăbesc,
dușmănoși. Afară ploaia se sbate,
apele hăuiesc fără sfârșit, gem și
se frământa cu glas omenesc um-
plând întunericul de dăhuri

Apoi ochii Moșneagului sunt
atrași cu o tresărire în altă parte.
Pe sub pragul ușei o șuviță neagră
de apă, ca un șarpe a vărât capul,
s'a părut că privește cercetător în
încăperea strâmtă, s'a oprit o clipă,
și a întins trupul împins deafară,
apoi s'a lățit deodată până în fund, ca
și cum s'ar fi repezit după o pradă ne-
văzută. Se deslusește bine acum fășăi-
tul apei pe lângă pereții de scândură.

Știe Moșneagul ce înseamnă acea-
sta. Apele au trecut peste apă-
toarea de piatră, într'un ceas au să
fie sus, din bordei n'are să ră-
mână până dimineață decât scân-

RĂZBOIUL.

FIAT LUX.

*Tot câmpul cântă; greeri și mil de clocârli,
În neguri ceru și plânse cele din urmă stele
A răsunat o armă prin zărilor pustii,
Roși-violete zorii ca floare de zorele...*

*Acum se nălță norii cu creste de lumină,
Departă peste câmpuri, un clopot la o turmă?
Gherganul cu cocoșa de oseminte plină
Arată unde calea victorilor se curmă,*

*Acolo șoimul negru, pleșuv și sângerat
A poposit pe noapte și 'i gata să se suie
Să cate alte hoituri ce frontu-ierii l-a dat
Și tunul se deșteaptă! - e zil... alt ceva... nu e.*

* * *

duri smuise. Și ochii lui se întorc
cu groază din nou la Gângu. Nici
acum n'are să înțeleagă?

Gângu își ridică picioarele să le
ferească de apă, și rânjește inve-
selit Nici odată n'a intrat apa
acolo... Uite cum joacă un scaun,
cum se clatină, cum plutește și se
învârte, acuma se ascunde sub lăliță,
se întoarce înapoi, se răsucește și
se leagănă... Căinele urcat lângă
Moșneag, cu părul sburlit, începe
să urle, îl ajunge apa și pe Gângu
acolo pe vatră... Se scoală și ochii
Moșneagului îl urmăresc neliniștiți.
Gângu răstoarnă vestmintele în
traistă, își îmbracă sumanl. Bolna-
vul nu îndrăznește să înțeleagă
Nu se poate să plece fără el...

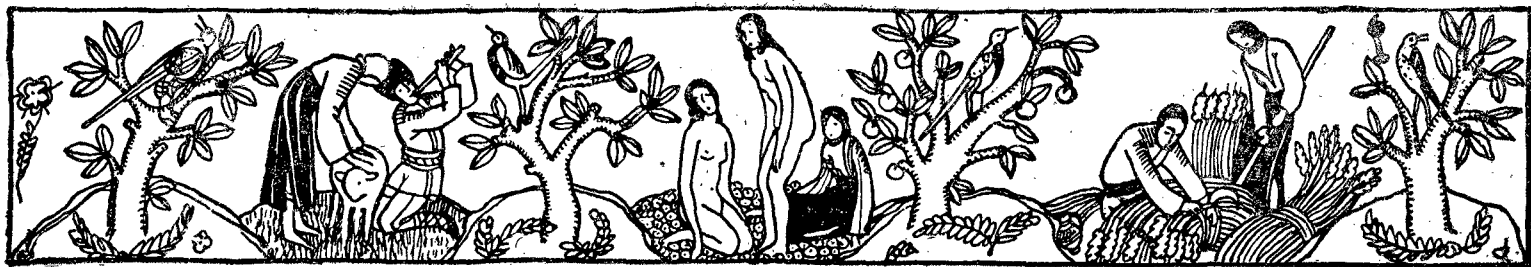
Începe să geamă, îl strigă, de-
getele mâinii sănătoase se fră-
mântă pe cergă ca niște omizi în-
bunite. Gângu nici n'a întors ochii,
deschide ușa răbufneala vântului

smulge flăcăra opaițului, și tran-
tește ușa la loc, în încuetoare.

O clipă în întuneric omul și căi-
nele au tăcut. Ascultă. Pașii lui
Gângu se aud înconjurând borde-
iul prin apă, urcând... Apoi ni-
mic. Căinile se sbate înăuntru...
Începe din nou să urle.

Gângu a ajuns sus, un expres
tăia besna vertiginos, se dă deoparte
și-l așteaptă să treacă; apoi după
lumina roșie pornește încet, prin
ploae, spre orașul pe care îl știe cu
lumini albastre și cu nenamărate
minuni, undeva, dincolo de zidul
întunericului.

Din când în când se oprește să as-
culte. În urmă mai tare decât hăuitul
apelor și vaetul ploii, vântul, aduce
răcnetul omului și urletul câinelui.
O clipă tae, vântul singur chiue
în întunecimi, apoi glasurile por-
nesc iar, aproape de tot și din nou
îndepărtate. CEZAR PETRESCU

CARAGEALE

Acum vre-o 50 de ani am cunoscut, la Coana Elena Cornescu, pe Coana Nastasia, o matusă a lui mucalită și înțepătoare aproape ca și el. La dansa ne-am văzut întâi. Iancu era un poșidic cam de-o vârstă cu mine, ceva mai mare însă.

Pe atunci nu prevedeam nici unul nici altul care și cum ne va fi viitorul; dar mai târziu nu ni s'a părut deloc straniu că ne întâlneam pe aceeași cale. Ne priveam însă chiorș la început pentru că el era un tăios și neîngăduitor observator al omeniei, iar eu un visător utopist. Cu vremea, însă, din faptul afecțiunii noastre reciproce, trecurăm cu vederea peste ceace ni se părea, în firea celuilalt, un cusur și cu încetul pricepurăm că aceste cusururi puteau deveni calități. „Fieștecare după cum devine“ zicea Iancu.

Apreciam în Carageale desăvârșitul artist, iscusitul om de teatru, sincerul amic.

Dela 1884 ocupam cu Alecu Balș la Hotel Boulevard un apartament compus din două camere de dormit despărțite printr'un salonaș. Multe notabilități de pe atunci s'au perindat prin salonașul acela (I. Iancu, V. Pogor, Blankfort, protipendade junimiste I. Bicanu, N. Filipescu, Barbu Delavrancea, I. L. Carageale, A. Vlașu etc.). Carageale răsfoia adeseori vrafurile de manuscrise aruncate talmeș-balmeș pe măsuța mea (versuri, proză, planul trilogiei lui Mircea, din care Vlaicu-Vodă nu era decât prima parte etc.) Odată îl întrebai de care gen să mă ocup întâi? El îmi răspunse:

— „Lasă-le să se coacă drăguțele“. I-am urmat povața.

Nu mai știu când, Carageale se duse la Iași să ia parte la banchetul *Junimei* în care fusese ales membru. După Titu Maiorescu, Petre Carp, Teodor Rosetti, bătrânul poet Nanu și alții, Carageale

voind și el să pronunțe un discurs, ceru paharul cu apă al oratorilor. Pogor, care ședea lângă el la masă și care îi turnase vin cu nemiluita începu să glăsuiească pe nas ca popa: — „Apă, apă gogomane“ Carageale îl privi lung și hotărî să-i cânte în strună — „Domnul Carageale are cuvântul“ proclamă Titu Maiorescu. — „Apă, apă gogomane“ psalmodia Pogor. Carageale se scoală în picioare, vrea să vorbească dar nu poate rosti decât: „Domnilor... Vasile Pogor psalmodia mereu: — „Apă, apă gogomane“. Pogor, foarte hazliu și foarte inteligent, sătul de discursuri fără rost, nu voia, probabil să-i se expună prietenul la astfel de primejdii și de aceea, tot probabil, îi dedea înainte cu „apă, apă gogomane“.

Neizbutind să vorbească, Carageale o rupse la fugă în mijlocul râsului zgomotos al tuturor, urmărit de Vasile Pogor, care îl ținea de surtuc psalmodiând: — Apă, apă gogomane.

Zeflemelele lui Vasile Pogor atingeau câteodată proporțiuni omeric.

Carageale o tuli la Hotel Traian; Pogor după el. Văzând ca se apropia ora trenului de București, Carageale își inhăță geamantanul și fugi la gară: Pogor după el. Carageale, se stabili într'un compartiment gol de cl. I și Pogor se așeză pe bancheta din față, psalmodiând: — „Apă, apă gogomane“. Carageale, spre a-i cânta în strună, îi dădu în genunchi rugându-se: — „Iartă-mă coane Vasile!“ Pogor scoase o sticlă de Cotnari, un pahar și porunci: „Bea!“ Și bietul Iancu bău ca să-și potolească călăul. La Ulmeni Pogor se coboară și cumpără dela Bufet câteva sticluțe de cogniac Naville. Vrând, nevrând, Carageale, care se mai desmeticise dormind, fu silit să bea o sticluță de cogniac.

„Poftim apă gogomane“ glăsuia

Pogor. La București, Carageale se gândi să scape neducându-se acasă ci venind la noi. Eram obicinuiți cu gălăgia din hotel la sosirea trenurilor dar, de astă dată gălăgia se întrecea cu firea. Ușa dela salon se deschise, îmbrâncită, și Carageale, cu părul vâlvoi dădu busna strigând:

„Scăpați-mă!“ Alecu Balș și cu mine ne uitaram unul la altul și înțeleserăm, după mirosul de alcool răspândit de prietenul nostru, că el venea dela vreun chef. Pogor însă, dându-și seama la gară, că-și scăpase victima se hotărî să se ducă să se culce, în camera sa dela Hotel Boulevard (cameră pe care, fiind deputat, o ținea cu anul). Dela portarul hotelului află Conu Vasile unde se refugiase Carageale și porni încetișor pe scări, spre catul a III-lea, glăsuind pe nas ca popa: — »apă, apă gogomane«. Carageale auzindu-l se ascunse sub canapea. Conu Vasile intră foarte serios iar Alecu Balș zicându-i cuvinte banale și ghicind situațiunea, îi arătă canapeaua. Cu aceeași mustră serioasă Conu Vasile trase pe Carageale afară de sub canapea și îl întrebă scoțând din buzunar o sticluță de Navilla: — „Bei un șvarț? Carageale izbucni: — »Be — au dar fără cogniac!« Carageale se dădu-se învins. Mărinimos, conu Vasile che Pogor, îl iertă povățuindu-l însă: — „Să nu mai ceri apă gogomane.“

Carageale îmi mărturisii mai târziu că nu-și pusese candidatura de deputat de frică să nu se întâlnească în cameră cu Conu Vasilache.

În anul precedent se jucase la Teatrul Național, cu un succes îndoielnic faimoasa *Scrisoare Pierdută*.

— „Publicul nu mă înțelege“ mormăia Carageale. Mă va înțelege însă mai târziu“.

Astăzi ne dăm seamă cât de multă dreptate avea.

Scrisoarea Pierdută e, după mine,

cea mai formidabilă satiră dramatică scrisă vreodată.

Carageale a mai scris capod opere dar nici una nu se apropia de vedeniile din *Scrisoarea Pierdută*.

Vedenii, bine am zis. Toată opera lui Carageale este o limpede vedere a omenirii înțolită cu schimonosirile românești de la sfârșitul veacului XIX. Carageale vedea, auzia și turna negru pe alb, dar nu vedea și nu auzia ca un novelist, ci ca un dramaturg. *Momentele* sunt admirabile scenete (*Mime, eu mai multe personaje cum ar zice Herondas*). Instantaneu cum și-a botezat el actul. Chiar novelele publicate (precum, *Făclia de Paști, etc.*) au fost mai întâi scrise sub formă de piese teatrale și Iancu nu le-a dat forma sub care au fost publicate decât pentru că pe atunci nu erau actori care să le joace. „Așa ar fi pățit și *Năpasta* dacă n'aș fi avut norocul să pui mâna pe D. D. Ion Petrescu și Ion Brezeanu“.

»Nu credeam s'o văd jucată« îmi zicea Carageale. Care altul decât tine, draguțule ar fi cutezat una ca asta?

Notez aiurea trecerea lui Carageale pe la Direcțiunea Teatrelor. Deci nu voi mai vorbi de acea epocă de și amintirile dau năvală. Totuși nu pot trece cu uitarea vorba lui de mai târziu, când fusesem numit Director General al Teatrelor: nu-e de noi. Avem mai bune lucruri de făcut decât să dăm viață șandramalei așteia? Cine însă poate spune, dacă rău sau bine am făcut jertfindu-mi Teatrului Național mult, puțina vlagă cu care eram înzestrat?

În orice caz am făcut un bine. Iată-l. Drepturile de autor ale lui Carageale, cu toate că Teatrul Național, sub direcțiunea mea, jucase cât putea mai des, piesele lui, nu se ridicau decât la vreo trei mii de lei anual. Puțin lucru pentru o muncă atât de încordată și atât de frumoasă! — »Asta e cap de trei mii de lei pe an draguțule?“ zicea Iancu atingându-și fruntea. Avea dreptate. Îi cumpărai dar, pe nu mai știu ce sumă pentru Teatrul de Stat dreptul exclusiv de a reprezenta unele piese ale lui. Cu această sumă obositul artist putu să trăiască liniștit aiurea și să-și corecteze într'una manuscrisele.

Carageale era un stilist desăvârșit. Pentru el cuvintele sclipeau ca niște nestimate de căror frumusețe câștiga prin locul unde le așeza. Chiar în mahalagismele lui cele

mai triviale, cuvântul *just* era îndelung cumpănit și numai, apoi adoptat. Îi făceam odată această observație.

— „Așa face și favoritul tău, Barbu dela Delea-Veche?“ mă întrebă Carageale. Pe Barbu dela Delea-Veche îl chema simplu numai Barbu Ștefănescu, și Carageale, care nu-l prea iubea, îi zicea *dela Delea-Veche*, (Mahala unde ședea Barbu și tot neamul lui) decând Barbu Ștefănescu își zisese *Delavrancea*.

— „Primul lui volum, *Sultânica* e un capo'd'operă“ zicea Carageale „dar cele următoare nu fac nici o ceapă degerată“.

Pătimașă judecată!

Dar ce ar fi zis Iancu de piesele de Teatru ale lui Delavrancea? scrise așa de frumos, dar concepute așa de slab.

După urma acestui mare prozator a rămas și un caiet de versuri: *Roma invinsă*, traducerea tragediei lui Parodi. Versurile sunt splendide, bogate în cuvinte admirabile și foarte des, mult mai lapidare decât ale textului original. Traducerea însă fusese părăsită. — „Pentru ce nu o termini Iancule? îl întrebai odată și Iancu îmi răspunse: — „Piesa e bună dar stilul lasă de dorit“.

Ce ar fi zis Iancu de piesele de Teatru ale lui Delavrancea?

Aveam așa de adâncă admirațiune pentru amicul meu încât am voit să pun, mai târziu, sub auspiciile lui compania mea dramatică. Luat pe sus de mine el scrise celebrul act „*Incepem*“ în care cea mai mare parte din personajii era chiar personalul companiei mele dramatice. Asupra acestui instantaneu se ridică pentru prima oară cortina companiei dramatice. „*Incepem*“ nu s'a jucat decât odată, în seara de Sâmbătă 12 (25) Sept. 1909 și am și azi credința că acest talisman a adus la izbândă încercarea mea.

**

Carageale fusese solicitat de mai multe ori să ia direcțiunea teatrului, mai ales că avea, ca și prietenul său Gusti, darul de a lămuri actorilor cum era sufletul unui personaj și cum trebuia dat la iveală. Dar Carageale refuzase întotdeauna, zicând: „Ce? vreți să mi aprind paie în cap?“ Miniștrii nu înțelegeau acest motiv, noi însă îl înțelegeam.

Neavând încotro, Carageale primi la sfârșit și puse în repetiție *Ava-*

rul lui Molière. A trebuit toate afecțiunea suflării actricești pentru el, ca să admită *distribuția*. „Joc pe *Frusina* de hatărul lui Iancu“ mormâia Mița Ciucureasca, fără să înțeleagă că aceasta va fi una din cele mai frumoase creațiuni ale ei.

Ce a făcut Iancu Brezeanu din acest rol de căpetenie știm cu toții. Însă, numai actorii contimporani ai lui Carageale, director general al teatrelor, știu cât de prețioase erau povețele lui.

Avarul a rămas, cum se cuvine, în repertoriul Teatrului Național și, de atunci, actorii comici de frunte țin să interpreteze pe Harpagon, cum actorii dramatici, vor să interpreteze pe Hamlet. Dar *non licet omnibus adire Corinthum*.

La o repetiție, auzind pe Mița că pronunță regele Priam o întrebai de ce nu zice Priam, cu *m*, și Mița îmi răspunse că așa era scris în rol. „Dar cine era regele Priam?“ insistai eu. „Eh! Vre'un rege de al lor, de al Franțujilor“ replică Mița. Rămăsesem tâmpit, dar crezui de cuvîntă să-i explic Miței cine fusese regele Priam.

— „Mai spune-le și tu, draguțule“ îmi șopti Carageale la ureche, „că eu m'am plictisit!“ Ceilalți actori știau, probabil, cine fusese regele Priam, dar Mița avea voie să nu știe nimic pentru că avea talent.

Carmen Sylva ne poftise pe amândoi la nu mai știu care audițiune muzicală. Locul nostru era desemnat la spatele fotoliului regal. Ea purtă o bluză de dantelă ușoară și străvezie. — „I-ai văzut spatele, draguțule?“ îngână Carageală. „Dacă nu eram director general nu mă poftiți: scump dar face!“

Mi se pare că directoratul *plictisia* pe Carageale prea mult și că compensațiile nu erau îndestulătoare, căci el își dădu dimisia după un an (1888).

Un Carageale avea altceva de făcut decât pe regisorul.

A. DAVILA.

SINGURATECII.

Deschise ochii doar o clipă; și strânse numai decât pleoapele, ca și când ar fi vrut să ascundă în dosul lor, cu bucurie hoțreasă toată bogăția de lumină, pe care o descoperise deasupra-i, acum, păr'că pentru întâia oară.

A așa cu pumnii strânși în scobiturile orbitelor. La început o pată vie, roșie se proiectă pe fondul întunecat al închipurei. Pata se învârti sălbatecă în sensuri contrarii și neașteptate. Apoi se liniștește, se spălăci, se topi în besna cea mai profundă. Un abis negru, fără margini părea că s'a deschis în locul. Dar din adâncimea lui infiorătoare, mijiră stropi liliachii, inciorchinați în înperechieri de o maestră regularitate. Ca într'un caleidoscop, picăturile albastre începând să se miște în tact desăvârșit Boabe de chihlbar răsăriră deodată din necunoscut. Și aproape numaidecât ca dintr'o cernere sacadată, stropi de rouă, vișinii, verzui, portocalii, se iviră, se prinseră în miscarea lentă a bizarelor constelații. In cele din urmă pie'r'ră cu toate ca la un semn; picurii albaștri mai stăruiră câțva numeroși și scânteitori pe fondul întunecat ca pe un tapet de iatac fermecat dintr'o mie și una de nopți; dar se mistuiră și el în noaptea profundă și nu rămase, decât aceiaș perdea neagră, și infiorătoare, ca un decor mortuar.

Atunci Moinaru simți pe frunte mâna umedă și neprietenoasă a doctorului. Redeschise ochii cu spaimă. Un om scund și robust îl privea prin două mărgelile alunii, pitite în ovale de carne umflată. Nasul, el însuși se pierdea în nestăvil ta revărsare de grăsime. Deasupra gurei mici și vinete, două mustăți albe, gălbejite de tutun,

se sfârșeau infundând colțurile buze'or cu smocuri încălcite.

— E, cum te simți? îl întrebă o voce atât de răgușită că părea o șoaptă. Bine, hai? Mi-ai scăpat ca prin urechile acului . . .

De după umerii scunzi ai doctorului, două capete lunguețe, care eșeau din halaturile albe ca niște căpățâni stranii de păsări din găoace, lăsără în jos pliscurile cocărijate, lărgindu-și gurile ca la comandă, într'un zâmbet identic de supusă veselie.

Strânse cu putere dinții vroind par'că să strivească de țaria lor ori ce răspuns involuntar. Și aruncă doctorulu o căutătură dușmănoasă.

Dar omul mic și gras, păru că nici n'înșteaptă vre'un răspuns. El se legăna acum, ca o rață leșească, pe dina'ntea altor paturi, cercetând termometrele, înscripțiile de pe tablile albe, vasele ascunse în d lăpioarele de noapte. Din când în când, vocea lui șoptită dădea instrucțiuni celor două halate lungi, din care eșeau capetele lunguețe. Și cele două capete se plecau, exact în același timp. Și tot în același timp, arare, cârâiau amândouă, spre doctor, cu aceleași mișcări de pliscuri, exact aceleași vorbe.

Dar mișcătoarele manechine se îndepărtară, ștergându-se ușor ca într'un nor de aburi. In curând Moinaru nu mai văzu nimic în juru-i și toată atenția i se concentră în micul apartament care i se deschisese în feasta-iarzătoare, de unde miasmele halucinației nu sburaseră încă. Căci nu era decât un mic apartament conștiința lui acuma; uite, aidoma par'că micul lui apartament cald și prietenos, din strada Aurorei. Prin ușa între-

deschisă, el întrevăzuse de mult în semiobscuritatea anticamerei, o umbră omenească, o palidă formă cunoscută, care se mișca cu potolită nerăbdare în întunec; din largă și limpedea încăpere a înțelegerii, el privea par'că cu sfială și temere pe oaspele bizar, care-și aștepta chemarea la lumină. Cu cât străinul dădea mai multe semne de nerăbdare, cu atât persoana lui părea mai puțin streină și cu atât stârnea din ce în ce mai multă îngrijorare. Moinaru simțea lămurit că un singur cuvânt, un singur nume ar fi fost deajuns să alunge frica de necunoscut, care i creștea tot mai mult în piept, îi umfla vinele, îi umplea tot capul; și nu îndrăsnea să pronunțe acest nume că aceeași frică de moarte îl reținea paralizat sub puterea ei grea. Privea astfel pe furis, cu coada ochiului, pe cel care aștepta în umbră și care la răndu-i, fără îndoială îl spiona cu aceeași atenție din întunec. Dar micul apartament se lărgi pe neștiute, se umplu cu două șiruri de paturi albe și nemișcate, printre care un doctor rotund și puhav a'uncă par'că o minge, urmat într'una de două halaturi din care eșeau două bizare căpățâni de pasăre.

Moinaru își pipăi fruntea și clipi ochii; privirea lui se ridică oboșită spre patratul larg al ferestrei, tăiată în bucățele de crucișul cercevelor multiple. Albastrul boltit al cerului îi trimete un zâmbet de nădejde. El deschise larg pleoapele sorbind cu sete licoarea azurie și inzdrăvenitoare a infinitului.

Abia acum silueta vagă a Geneței, care dăinuia încă nedeslușită în anticamera conștiinței, se contură plastică și vie în imaginația năpădită de lumină. Nu se putu să n'o recunoască în strălucirea albastră a cerului și se cutremură. Era Geneța, sufletul și iubirea lui și totuși apariția ei surâzătoare și molatecă, îi cutre nură din creștet până'n tălpi.

Aruncă o căutătură de spaimă în juru-i, ca și când s'ar fi temut să nu i se observe descoperirea, care-l înfricoșase atâta.

O voce stânsă și blândă îi atrase auzul spre patul vecin.

— Te-ai făcut sănătos coconasule. Din mare cumpănă ai scăpat.

Era glasul bunului Ifrim. De când nu mai auzise el glasul acesta molcom ca o mângâiere, al bătrânului dascăl de biserică, în-

tuit pentru totdeauna pe perinile albe de o cruntă și neertătoare dambă! Moinaru simți cu neșpusă bucurie auzul lui rigid înmulându-se sub picurarea vorbelor blânde, ca sub curgerea lentă a unor picături de untdelemn cald. Și se bucură și mai mult când își dădu seama că de la sine, fără nici o efortare amintirea lui putu să cuprindă din trecutul apropiat, o frântură de conversație, care avea loc aproape în fiecare dimineață, în orele de vizită, în jurul căpătâiului vecin.

— Moșule, de ce nu ne lași moșule, patul liber că afară de moarte nimeni nu va mai putea să te mai scape de betesușul dumitale, șuera vocea stânsă a doctorului rotund ca o minge. Nu-i mai bine să mori la dumneata acasă?

— N'am casă, domnule doftor, ertați, răspundea vocea plângătoare a dascălului. N'am unde să mor, păcatele mele . . . Lăsați-mă aci . . .

Și mulțumirea lui Moinaru creștea cu atât mai mult, cu cât conversațiile acestea între doctor și bolnavul de alături, i se amănunțeau și mai mult în minte, îl asigurau că devine tot mai mult stăpân pe conștiința lui, îl întăreau în credința că grozava criză, s'a dus pentru totdeauna, că viața se reîntoarce în el cu iureș, că e sănătos, fericit și tânăr, că încurând statul lui în spital va fi o urâtă poveste veche, de care n'ai nici o plăcere să și mai reamintești vreodată.

Se întoarse spre moșneag și-l privi cu recunoștință ca și când de la el i-ar fi venit sănăta'ea.

— Ai fost bolnav, cumplit de bolnav, domnișorul vorbea vocea stinsă a dascălului. Ți-au ținut și lumânarea trei nopți în șir, infirmierele. Făceau cu rândul de veghe și unsprezece zile. n'ai deschis ochii. Aiureai într'una și să-reai speriat din somn: și ne priveai pe toți cu ochii așa de turburați, că se speriau până și veghetoarele. Ale trei nopți, din urmă, cât ți-au ținut lumânarea, nici nu mai mișcai, nici nu mai gemeai. Erai galben ca lămâia și pieptul abia ți se ridica. Cu un ciob de sticlă mai putea să știe domnu doftor că trăești. Și în fiecare dimineață spunea domnu. doftor: „la noapte se duce”. Dar moartea n'a vrut să asculte pe domnul

Erà grozav . . .

FRANCIS JAMMES

*Erà grozav, O! bietul vițeluș, cum îl târă
la abator, mai adineaori, cum se împotrivea*

*și cum se străduia să lingă picăturile rămase
din ploaia scursă'n târgul trist, pe ziduri cenușii*
[de case
O! Doamne, și ce bun și blând părea
el, care toate drumurile pline de scorușe, le știa.

*O! Doamne, tu care ne-arăți atâta îndurare
zi-mi că va fi pentru noi toți, odată, o tertare*

*— și că'ntr'o zi, în cerul luminat, n'or să mai fie
viței micuți și drăgălași să-i ducă la măcelărie.*

*ba chiar că, dimpotrivă, deveniți mai simțitori,
le vom încunună cornițele cu flori*

*O! Dumnezeui meu, fă tu ca sărăcuțul ăsta de vițel
să sufere cât mai puțin când o intră cuțitu'n el.*

trad. PERPESSICIUS

doftor, și în ciuda lui, te-a lăsat să-i ocupi un pat înainte. . .

Ifrim bătrânul făcea un moment, zâmbea trist spre tavan, apoi continuă cu vocea lui tărăgănată:

. . . Strașnic de voinic ai fost. Cine ar fi crezut că ai să birui așa o dihanie, ca boala asta? E he tinerețea săraca. . . Apoi a venit în timpul ăsta. . .

O tuse seacă și haină scutură până'n adâncul măruntaelor pe moșul Ifrim. Moinaru aștepta cu sufletul la buze vestea cea mare, vestea cea fericită. A venit, a venit și ea să plângă la căpătâiul lui, să-l privească cu groază și cu lacrimi? Asta vroia să știe, de la început. De ce-l ținea atâta moșul cu vorba? Ce-i păsa de rest, de agonie și de tresăririle cu ochii holbați! Și tusea asta a moșului, care nu se mai sfârșește și care hărăie așa de prelung, așa de spart, par'că i ar veni, bucăți de plămâni până'n coșul gâtului!

Moșneagul Ifrim se ținea de pantece și lătra ca un câine flămând stins, prelung și cobitor. Când credea că a sfârșit și-și ștergea ochii de lacrimi, un nou șășăit pornea din pieptul uscat, . . a . . a venit . . . a venit și popa și te-a grijit și ți-a cetit la cap . . . a . . . și eu țineam isonul popei.

M'a întrebat popa: „ești dascăl?”

„da părinte i-am răspuns . . .”
Moșul vorbea înainte și vocea lui lua uneori intonații declamatorii și sfătoase de cazanie, cetită după liturghie. Și Moinaru asculta cu auzul la pândă revărsarea de cuyinte fără rost pentru el. I se părea o apă leșiatică, înceală și nesfârșită și aștepta pe mal, să se desfacă din valurile cleioase, o apariție de povești, care să prefacă totul într'o strălucire fără de seamăn. Dar zâna acoperită de șuvoaile întunecate, întârzie să se arate și Moinaru își aducea aminte cu groază cele trei zile dinnainte de căderea lui în nesimțire, care s'au scurs pustii îi monotone ca și firul nezorit de vorbe al bătrânului dascăl. Ea nu venise în nici una din aceste zile să-i liniștească ochii cari se istoveau până la lacrimi, pironind ușa înaltă a sălei de spital. Doamne? Să nu fi venit ea tot timpul agoniei lui, să nu fi ucat în treacăt măcar, scările spitalului, să l vadă barem murind?

Auzul lui Moinaru stătea neconținut la pândă, cu toate că nădeja vestei celei mai se sfărâmița tot mai mult în gândul aprins. Oare moșul păstrează pentru la urmă buturia cea fără de margini?

Cu neputință: bătrânul e prea bun ca să nu fi început deadreptul cu venirea fetei, povestea lui smălțată cu atâta mărunțiș, de întâmplări.

Dacă l'ar întreba? Obrajii se imbujorară de mândrie rănită numai la acest gând neașteptat. Simți cum răspunsul negativ al moșneagului și privirea lui compătimitoare l'ar plesni peste ochi, ca biciul. Tăcu gemând ușor și continuă să asculte, și-și aduse aminte anticamera conștiinței, în care Geneta se încălzește să întârzie. Ceva de desuptul conștiinței din lăcașul gândurilor fără legătură, din lăcașul negrelor prevestiri, al văzului fără ochi și-al auzului fără urechi, pareă că opri pe Geneta dinnadins acolo ascunzând-o ca pe o răufăcătoare, în văluri de întunec și de tăcere. De ce teama fără nume, care simțise că-i vine din acelaș adânc suflesc, de a o scoate din tainița obscură, odată cu prima deschidere a ochilor?

Fără indoială acolo, în adâncul acela cenușiu, în subconștientul întunecat și mut ca o prăpastie, în care luciri fosforice aruncă în răs'impuri smocuri bizare de raze ca fărâmele de putrigai în noaptea câmpurilor; acolo, ceva grav trebuie să se știe, trebuie să se fi întrevăzut imprecis dar neîndoielnic, prin jocul misterios al puterilor ascunse și incomplete. Ceva grav s'a petrecut fără indoială în timpul îndelungului somn și forțele latente ale sufletului descifraseră prin negura boalei acest ceva și umpluseră tot sufletul cu licoarea neagră și nesigură a presimțirii.

Poate moșul știe. Știe bine, căci el a văzut cu ochii și oțolul vădit intenționat al vorbirii sale este o dovadă mai mult că a fost martorul unei scene, care se lămurea acum în mintea convalescentului cu o luciditate biciuitor de crudă. Fără indoială ea a fost în timpul agoniei, a fost și o singură dată. A auzit sentința doctorului și s'a grăbit să fugă, urmărită de ochii uicriți ai bolnavilor ca de șrpi de foc ai muștrărei. A închis cu putere ușa mare și sonoră a stiei de spital, trântind o cu spaimă ca pe o ușă de cavou. A coborât în fugă scările de piatră, dornică să ajungă în strada veselă, liniștitoare, plină de viață și de zâmbet. Și trăsăturile răvășite de groază ale figurei frumoase, s'au așezat iarăși corecte și impecabile sub raza

privirii curtenitoare a primului întâlnit.

„... așa domnișorule . . . asta a fost cu dumneata . . . dar acum s'au dus toate ca duhorile bălților la sufierea bălțrețului. . . .”

— Asta a fost tot moșule, tot, tot?

— Tot, d'apoi ce'ai vrea să mai fie?

Lui Moinaru i se păru că surprins pe fața dascălului o lumină fugară. Un zâmbet strivit repede de o întunecată înfățișare, compusă la comandă. Sau poate destul de naturală, la sufletul ăsta bun, îngrozit de-o amintire atât de urâtă.

— Moșule, spune moșule te rog, fii bun moșule . . .

O tăcere prelungită, grea, decisivă.

— A fost domnișorule, a fost și ea.

— A fost moșule, nu-i așa?

— A fost domnișorule biata fată, cum să nu fi fost? Doar te iubea. . .

Și moșul surăse trist, clătănând abea perceptibil din cap.

— Spune moșule, a fost doar o singură dată . . . nu-i așa moșule . . .

Moșul tresări uimit. Cu inima la buze Moinaru aștepta desmințirea mântuitoare.

— De unde știi?

— O singură dată nu-i așa moșule?

Dascălul îl privea cu ochi turburi, neînțelegători. Și privirea lui revărsa atâta înduioșare, atâta compătimitire, atâta amărăciune că Moinaru înțelese totul. El aștepta, totuși, agățat cu înclăștare de fărâma celei din urmă nădejdi, puterea lămuritoare și definitivă a cuvântului. Fixa cu lăcomie bolnavicioasă buzele vinete ale bătrânului, care să străduia în van să găsească o ticluială, cât mai puțin grea, cât mai puțin vătămătoare, pentru domnișorul abia trezit din lozeala morței.

Dar minciuna liniștitoare întârzie să se zugrăvească în creierul sleit al dascălului. Și'n cotloanele lui învechite el nu găsi decât năiva strătagemă, a accesului de tusa, care-l încerca adesea.

Lungi gâtul și începu să șășăie, simulând nărușă vătămătură. I-era par'că teamă să nu dea greș copilărească lui prefăcătorie. Dar forțarea avu numai decât resfrângere în organele scorojite. Flegma se răsvrăti în rezidurile ei adânci și tusea seacă porni, din pieptul

uscăt prelungă, chinuitoare, hodorogită, făcându-l să se sbată în tresăriri nervoase, puternice, sguđuifoare. Pareau că toate măruntaele s'au desprins din locul lor și înaintează la fie care smucitură, încetul cu încetul spre gură. Nici odată moșul nu avusese un acces mai puternic, ca acesta, pe care-l voise el. Speriate, privirile lui căutară ajutor la Moinaru. Dar prin rețeaua lăcrărilor care-i împăengeniseră ochii, zări strâmbătura de ciudă, de plictiseală și nerăbdare a acestuia. Și'n frământările amarnice care-i rupeau rupul fără milă bătrânul se simți atunci atât de singur, atât de nefolositor, atât de fără rost, că jalea pe care o revărsase asupra băiatului delături, se reîntoarse reînnoită și fără putere asupra lui însuși. Lăcrămile slăbiciunii fizice, care mijau în colțul ochilor se schimbă în boabe mari și necurmăte de tristețe și se rostogoliră pe fața-i răvășită în părăiașe sărate.

Dascălul adună amintire cu a mintire, aduse de tresăriturile accesului fără gând de încetare, toată nepăsarea care-l înconjura, a doctorului, a asistențelor, a veghetoarelor, a tovarășilor de durere, și acum a băețalului ășuia de care întreg sufletul lui se legase ca de propriul său copil. Și începu să plângă, să plângă cu tot dinnadinsul pe ruina lui omenească, sfredelit tot mai adânc de gândul că în lumea asta, afară de dânsul, nu-i nimeni altul, care să-i plângă la căpătâi.

Tusa încetă după îndelungi svărcoliri. Petâmples și pe pântece, pe sub subțiori, șivoaie de nădușeală curgeau în voie, scapate par'că din zăgăzuri nevăzute ale pielei. Dar el nu simțea decât amărăciunea tot mai neagră care-l năpădisese și simțea alături nerăbdarea crescândă a celui care și aștepta egoist dumișirea sufletului. Plânsul contenise dar jalea mută crescă și mai mare pentru sufletul lui, pe care și-l închipuia acum un biet omuleț, izgonit și hilit de toată lumea, chincit acolo sub furca pieptului, încălzindu și mâinile înghețate la cele din urmă pâlpii de viață, cere mai tremurau în lăuntru-i. Și dascălul văzu cu groază cum pâlpii se potoleau din ce în ce și cum omulețul adăpostit sub slabul înveliș de piele întinsă pe ciolane, se stângea înfricoșat de frigul morței, tot mai mult în spuza în care sufla cu desperare și care căpătă din ce

în ce mai închisă culoarea rece a cenușei.

Și deodată das ălu tresări șfichiuit de o amintire, care-i împietri lacrămle în ochi. De ce, de patru zile, domnul doctor, nu-i mai spune: „lasă-ne moșule patul: dute și mori la Dumnezeu a acasă!” De ce de patru zile, îl cerceta cu mai multă luare aminte și schimba înțeles de priviri cu doftorii de ajutor? De ce de patru zile îl întreba par'că cu blândețe în glas și-l întreba în așa fel, în cât de patru zile el nu răspundea decât da. Înainte spunea adesea și câte un „nu”. Și atunci domnul doctor măria iarăși fraza lui obișnuită: „De ce nu ne lași moșule patul”. Dar de patru zile domnul doctor ghicise așa de bine ce se petrece într'nsul că...

Dascălul nu îndrăzni să gândească mai departe. Iși aminti numai că astăzi după „itirogatoriu” și după cercetarea vânei dela mână, doctorul îl bătuse prietenos pe umăr și-i spusese cu vocea lui stinsă: Curaj, curaj...

Cum nu înțelesese el mai din vreme vorbele astea? Cum nu-i dăduseră ele de gândit? Și cum se lăniureu acuma atât de luminoase, ca și tot ce se petrecuse de patru zile încoace? Care va să zică...

Din nou gândul dascălului lfrim refuză să meargă mai departe. Dar i se păru că patul a dispărut de sub dânsul și că rupul lui e atât de gol și atât de ușor că plutește par'că în spațiu...

Așa dar va muri, recunosc în cele din urmă. Și asta cât se poate de curând. Poate peste o săptămână, poate peste câteva zile... poate chiar la noapte.

Bătrânul se simți deodată cuprins de-un frig nemilos. Cineva par'că suflase deasupra-i și toată sudoarea de pe dânsul se schimbăse într'o pojghiță de gheață.

De mult se obișnuise el cu ideea morței. Dar astăzi când o presimțea atât de aproape, acolo în dosul tablei patului, nevăzută și neclintită pândindu-i mișcările cu atâta siguranță și liniște, că nici cel mai vag semn nu o trăda, o groază fără margini îl cuprinsese. Singur, de tot singur, în fața dușmaniei acesteia neînduplecate și înfricoșătoare!

— Moșule, moșule te rog...

Unde mai auzise el vocea asta, cuvintele ăștea care i-se strângeau de câteva minute în urechia stângă.

E-AȘA DE TRIST...

MIHAI BABITS.

*E-așa de trist, că viața-i tare grea,
Că ain frumos m'aleg cu visul numa,
Că-i bine de-mi ajunge pe-astăzi suma
Și vlagă-mi sunt silit s'o dau pe ea.*

*E-așa de trist că nu-mi pot îmbrăca
Iubita în brocard până 'n picioare,
N'o pot chema 'n odăi strălucitoare,
Că plâg și mor de dor de o para.*

*E-așa de trist, că muza pentru mine,
Iși vinde grațiile pe nimica,
Și mi-am vândut și clipa și se strică
Drag vinul vremii mele 'n căzi străine.*

*E-așa de trist, că nu-mi pot hodini
Pe-un sân, în pace, capul meu, mașină,
Să mă gândesc în iarna asta lină
La viață și la ce va mai veni.*

*Mi-e dor de narghilea, de sentimente,
N'am aur nici în mine, nici în ladă,
In juru-mi giodel muncii stă gramadă
Inobilează-mă, o nobil farniente!*

Trad. ISAIA TOLAN.

— Moșule, spune, moșule, te rog...

Domnișorul! Domnișorul și-a pierdut răbdarea. El vrea să știe, cu un minut mai înainte, cât de mare e fericirea ce-l așteaptă afară, dincolo de zidurile spitalului, în viața cea mare, cea veselă, cea sgmotoasă, cea atât de frumoasă, ce lucește acolo, ce se sbate năvalnică și viguroasă, scăldată în razele răzătoare ale soarelui de vară.

Și dascălul își aminti agonja îndelungă a domnișorului și singura vizită a prietenei sale în tot acest timp. O văzu apropiindu se sfioasă de patul bolnavului, privind cu ochii cășcați de groază, fața lui lividă, agitată de rezezi convulsiviuni. Și-i auzi vocea stinsă, întrebându-l ca dintr'o depărtare necuprinsă:

— Ce s'a întâmplat moșule...

— Rău domnișoară; ia se sbate de trei zile cum îl vezi...

— Și ce-a zis domnul doctor moșule?

— Domnu' doftor, domnu' doftor. D'apoi dumnezeului tot ar vrea să aibe câte-un pat slobod în fie ce zi...

— Moșule, ce a spus doctorul?

— E, domnu doftor le vede toate cu ochi cerniți. D'apoi cine se potrivește. Dumnezeu e mare și de te vei ruga domnișoară, ți-l va da...

— Ce să mi-l dea moșule. Nu vezi că e mai mult mort. Se duce săracu, Păcat de el, băiat tânăr și bun...

— Hm, numai atât..

— Ce-ai spus moșule...

— Am întreat; ți era logodnic..

— Logodnic? Vai nu moșule.. Venea pela noi... Prieten al familiei..

— Așa? eu am crezut...

— Da de unde moșule. Veneam pe aci din milă. Săracu bietu băiat.. Nu cred să mai apuce ziua de mâine..

Atât. Apoi un scurt: „bună ziua moșule!”

— Mai vii pe-aci d'șoară..

— Nu cred moșule. Ce să mai caut? O să mă interesez la portar..

Și fericirea, care aștepta pe domnișorul însănătoșit, în viața de afară, plecase cu aceste vorbe. Dascălul Ibrim simți fără voia lui o undă de mulțumire, încălzindu-i sufletul.

— De ce nu vorbești moșule? Crezi că nu înțeleg, de ce nu vorbești? Crezi că nu știu că a fost numai odată? Că a aflat că o să mor și a fugit ca să nu se mai întoarcă... Spune moșule, vorbește.

Dar moșul tăcea și zâmbea acum prostește. El simțise că în partea stângă a capului i se făcuse parcă un gol. Iar sub coastele uscate, simțise omușorul lui de suflet, suflând sălbatec în spuza care se încenușase cu totul.

— Parcă acolo unde se reîntoarce el, e mai bine ca acolo unde mă duc eu?

— Și vorbește odată moșule. Nu vezi cum te rog și cum mă chinuesc..

Moinaru văzu zâmbetul dascălului. Și înțelise că bătrânul își râdea în suflet de neliniștea lui. Nu mai încapă îndoială, că așa se petrecuse cu Geneta, cum bănuise dela început. Dar nu înțelegea răsul acesta răutăcios, schimbarea asta neașteptată în omul pe care-i crezuse atât de bun.

Furia îndoită și împotriva fetei și împotriva celui care îi râdea în gând, îi păli năvalnică în moalele capului. Simți nevoia să strige, să muște. Scârșni din dinți de durere și ciudă..

— De ce râzi moșule? A fost caraghios, nu-i așa? A fost strașnic de caraghios. Și pentru asta găsești că trebuie să râzi. Nu ți-e frică de moarte moșule?

Verbele nășteau în otrava sufletului obidit și tășneau șuerătoare printre dinții strânși.

— Ești om bătrân și nu mai ai mult. Nu vezi că ți-au intrat ochii în fundul capului? Nu vezi că furca pieptului ți-a străpuns pielea? Nu ți-e frică de loc că ai să rămâi așa pentru totdeauna cu rânjetul asta?..

Pește paturile rânduite ale suferinței, trecu o adiere de agitație.

Din gropile albe ale perinilor cu rozitatea fixă a ochilor știnși se ridică înclădată asupra lor. Până a cum o duseseră atât de bine cei doi vecini de durere. Și acum se certau oare?

Moinaru simți privirile ațintite asupra-i și tăcu. Moșul nu băga de seamă nimic, căci cele din urmă cuvinte ale domnișorului i se înfipseseră adânc în urechi. Și se văzu pe sine însuși, incremenit pe vecie, cu zâmbetul care-l avea acum pe buze.

Surâdea el întradevăr sau fața lui luase involuntar înfățișarea veseliei sinistre și veșnice a hârcilor?

Noaptea veni și dascălul, nu putu să adoarmă decât după ce i se făgădui că a doua zi va fi chemat la capătâiul lui preotul spitalului. Atunci se mai liniști, și buzele începură să moșmondrească slujba morților. Cuvintele sfinte îi făcură bine. Căci precum ghici el în sensul lor, trebuie să fie ceva acolo care să îndrepe greșelile vieții. Alt-fel ce rost ar mai avea temelile lumii ăștia? Nedreptățit în viață, să fii la urmă lovit de marea nedreptate a morții fără sculare? Nu se poate, așa. Trebuie să fie un rost și aici, ca'n toate ale lumii acesteia, care se mișcă și care se arată plină de atâtea rosturi.

Filosofia asta înduplecă pe bătrân și-l făcu să-și simtă sufletul umplut de bunătate și să descindă vorbă cu băiatul de atunci. Se gândi că tot n'are cine să-i facă pomeni și se gândi să-și facă singur, acum, înainte de a închide ochii. Nu putea fi doară pomană, a liniști sufletul băiatului acestuia cu o poveste așa pe dorul lui? Și moșul aduse cu glas tremurat vorba de față.

— Te-ai cam supărat pe mine domnule. D'apoi nu eu sunt de vină, ci pârdașnica asta de tușă... da fata a venit pela d-ta, a venit de mai multe ori..

Moșul fu de-o dărnicie uimitoare. Si născoci așa convorbiri între el și față, asupra lui Moinaru, că acesta se înveseli. Cu inima împăcată moșul adormi după aceea.

Dar Moinaru nu închise ochii toată noaptea. Cât povestitorul așternu pleoapele peste ochi și începu șuerul regulat al somnului, spusele sale apărură ceiluilalt în toată naivitatea însăilării lor. Moinaru socoti că fata n'a venit nici odată; ba chiar că nici nu va veni. Nici

măcar nici nu s'a obosit să vadă dacă el a murit sau nu.

Furia surdă dela început — era acum clocot în sufletul lui. Se gândi cum îi va apare în față odată scăpat din spital și vorbe grele i se îngrămădiră, abia reținute, în gâtleej, O strivi sub povară insultelor cele mai amarnice, cele mai murdare și n'o lăsă până n'o văzu plângând cu sughițuri și cerându-i ertare în genunchi. Și n'o iertă de loc.

Dar gândul lui, care făcea acum salturi desperate și-o închipoa odată într-o ipostasă nouă care-l îngălbeni. O văzu primindu-i mustărilor, cu o privire plină de dispreț, apoi isbușind într'un răs așa de nepăsător, așa de sonor că îi mută inima din loc. Și inevitabilul celălalt, domnul, prietenul cel nou, nu întârzie să se zugrăvească în minte, cochet și frumos, cuprinzându-i mijlocul și îndepărtându-se cu dansa, îndepărtându-se amândoi, glumind și privind-se adânc în ochi, uitând cu totul în urma lor pe cel rămas pradă sfășierilor durerii.

Scârșni de ooare la această închipoire și scârșnetul lui se amestecă cu gemetele, cu vorbele răslețe, scâpate în somn de bolnavi din sală.

Până în zorii zilei minunea ascunsă a corpului ei svelt și șerpuitor, culoarea îmbătătoare a pielii palide, cu reflexe de sief, alternară cu cele mai negre și mai năprasnice închipoiri. Plăcerile trecutului îi sbărliră nervii și cu cât se zugrăveau mai mult în putea ea amănuntului, cu atât șuvoiul de sânge al furiei îi isbea mai puternic creerii, îi lămură în minte singura cale care-i rămânea de urmat. Ideea cea temută se contura tot mai decisivă în capul aiurit. I se părea că ea dăinuise de mult într'ânsul în fărâme risipite prin tot corpul și că acum fărâmele acestea se strângeau aduse de vântul nebuniei și se strângeau într'un tot inform, compact, negru, de neclintit. Vroia parcă să se opună acestei treptate ereșteri a gândului de moarte, dar urletul adâncurilor băntuite de furtună era surd slabelor încercări. În zorii zilei nici un colțișor al rațiunii lui nu era scutit de grozava convingere că fără dansa, fără mângăerile ei, care-l aduseseră în patul asta de spital, viața lui nu mai putea avea un rost.

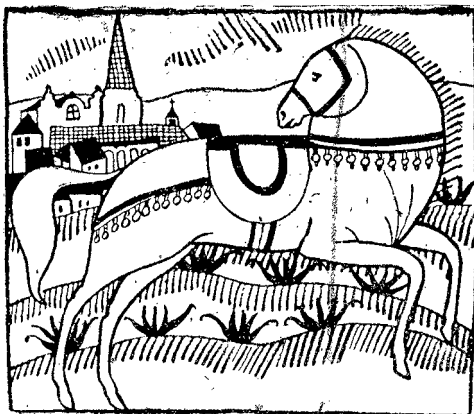
Fapta care avea să urmeze nu mai de cât, în ceasul chiar al ieși-

rei din spital i se limpezea în minte în imagini înfiorătoare. Sufletul lui de convalescent trăi cu atâta putere de viață, procesul grozavei închipuiri, ca copleșit de emoții, obosit de străduință, ațipi ușor sub greutatea neagră a ultimei impresii. În somn, mișcările agitate ale trupului slovediră că firul coșmarului a ceea ce deapănă mai departe.

Când se deșteptă, într'u târziu, se simți sleit. Pe rădăcina l'mbei parcă se adunase fiere. Capul îi ardea. Iar în adâncul mădularelor, resimți clar fiorul frigurilor dela începutul boalei. Fându-l că boala ar putea reveni îl plezni amarnic în moștele capului. Și ucigașul de adineori se cutremură de frică. Se hotărî să și înfrâneze ori ce idee, să sugrume în embrion orice nouă pornire. Încercă să și reprezinte viața fără dânsa, să se obisnuiască cu ideea că nu o va mai vedea nici o dată. Și viața îi apărură așa de pustie, așa de monotona că se înfioră. Plămădi în gându-i un trai nou, cu o nouă tovaroșe a zilelor lui. Și îmbrăca în belșug pe noua tovaroșe cu toate bunătățile sufletesti și trupesti pe care le cunoștea la vre-o femeie. Dar ce femeie cunoștea el altă decât pe Geneta? În curând el văzu că noua tovaroșe nu e decât Geneta cu toate frumusețile ei fizice, și cu toate frumusețile ei sufletesti dinaintea. Cu sufletul pe care atunci la început îl crezuse mai curat decât al unei sfinte. Unde va găsi pe noua Genetă, care să știe să și păstreze până la sfârșitul sfârșiturilor, curatenia sufletească a începutului!

Moinaru privi din nou spre marea fereastră a sălei de spital. Și cerul de afară îi părură searbăd și iluzoriu, ca și cântecul de tinerete ce se înălța din curtea spitalului, ca și rîmboarea orașului, care abia răsună până aici, ca și lumea aceea însăși care se răscolea acolo, ascunsă în fardul strălucitor și stupid al conveniențelor.

Cu cât creștea ziua cu atât vuetul vieții care se ridica deasupra copelișurilor ca un fluviu aerian, năpădea din ce în ce mai plin, mai spumegos pe fereastra deschisă laig de îngrijitoare la aerul primăverii. Și cu atât desgustul din sufletul lui Moinaru creștea mai puternic, cu atât îi părea, mai lipsite de înțeles și iubirea lui de mai înainte, și răsfrătirea din noaptea trecută, și'n capu-i care se pustia încetul cu încetul de ori ce alt

gând, o singură groază se statornicea, se înfiegea, ca nu stăp nemșcat, de care se isbea zadarnic vântul pustiitor ce-i alunga cu furie ori ce altă idee, orice altă simțire: „Singur!“ Moinaru repetă de mai multe ori acest cuvânt; îl repetă întâi de câteva ori în închipuire, apoi puțin mai tărășor, pe șoptite. „Singur“. Și la auzul lui se încheștă cu disperare, de pețina albă a patului de spital, se încheștă cu atâta disperare, ca și când cineva ar fi vrut să-l smulgă de lângă o ființă iubită.

Alături dascălul înfrim tocmai se geșteptase. Dar în ochii lui nu mai plutea acuma cu aceeași lumina. Încrederea în viața viitoare, care-l adormise în ajur. Freamătul orașului îi făcea rău dascălului Ifrim. Se simțea atât de izolat, atât de depărtat de furnicarul de oameni, care zumzuia vesel afară, că îndoiala îl recucerea încetul pe încetul. Infricoșat de un gând nelămurit dascălul se întoarse spre Moinaru. Iși aminti de povestea smălțată cu care — i pocișise durerea așeară. Și vroi să afle de la el o încurajare, un reazim în valurile de neliniște care începuseră să l clatine. Privi lung spre cel de alături și crezând că doarme așteptă răbdător să se trezească.

Doctorul intra urmat de cele două halaturi cu căpățini de pasăre. Astăzi era mai zori ca nici odată. Se opri și la moșneag, îl examină din nou, dându din cap cu siguranță și nu l mai întrebă nimic.

Ifrim îl privea îngrozit. Când îl văzu că se îndepărtează, fără nici o vorbă, îl strigă iaurit. Doctorul se întoarse.

— Ce-i moșule!

Ifrim băigui câteva cuvinte fără rost. Precis nu știa nici el de ce l oprise. Și doctorul dădu din cap cu înțeles spre cele două ajutoare, îl mângăie puțin pe frunte și se îndepărtă.

Când sfârși și cu Moinaru; moșneagul se întoarse spre băiat zâmbindu-i cu bunătate.

Vezi, nici la dumneata n'a stat mult domnu' doftor, începu el domol luminat de această constatare. Astăzi se vede că e grăbit. . .

Moinaru tăcu... — Ce crezi dumneata domnișorule, continuă moșul înseninat și cu poftă de vorbă. Dumneata ești om cu carte și trebuie să știi. Oare pe lumea cealaltă o fi ceva?

Și deschise ochii largi spre băiat. Moinaru îl privi lung, neînțelegător. Apoi deodată făcu o strâmbătură de plictiseală și fără să răspundă se învârti pe partea cealaltă.

Bătrânul nu pricepu nimic. Privi zâmbind a durere pe cel care-i întorsese spatele și întoarse la rândul lui cu amănăciune ochii. Dar ochii îi rămaseră cășcați asupra doctorului, care înaintea de a eși arăta ceva asistenților. Arăta patul lui. Și când se văzu privit de bătrân, doctorul lăsă repede mâna în jos.

Dascălul se simți scuturat de o puternică năvală de friguri. Patul lui? Va să zică patul lui va fi în curând slobod. În curând, cât mai curând! Poate chiar până diseară. Diseară el nu va fi de cât un mort. Un stârv. Măine, în zori, patul va fi ocupat de un altul, care așteaptă afară, care a fost înscris de domnul doftor pe catastif. . .

Ifrim simți din nou omușorul lui de suflet. sbătându-se sub pielea uscată. Omușorul aduna acum stinse bucăți de cărbune și sufla în ele cu disperare. Dar din bucățile de cărbune nu sbura de cât cenușe. Diseară. Astă seară. Și popa. . .

Dascălul începu să se tângue. Îngrijitoarele alergară:

— Popa, popa! le spuse el cu voce slabă. Și se vâri în perină, cu ochii mari holbați de spaimă. Pipăi în juru-i, cu mâini rătăcite, ca și când ar fi vrut să întâlnească un ajutor, o altă mână prietenească. Dar mâinile i-se bălăbăniră zadarnic în gol. Și mușcând perina dascălul bolborosi în adâncul ei, răgușit, ca un animal junghiat: „Singur“. . .

Rămase multă vreme cu capul vârit în perină. Gândurile i se limpeziră iarăși și începu să plângă din nou rar, infundat, cu resemnare. . .

Peste două ceasuri veni popa, își desfăcu patrafirul, deschise cartea o'oașă și începu să turuie. Dascălul îl ascultă cu ochii largi deschiși, cu luare aminte.

Intr'un timp îl întrerupse:

— Stai părinte, ai sărit . . .

Popa se opri încurcat, încruntă ochii, apoi zâmbi a râde. „Aha, ești dascăl, . . . ai dreptate“ Ingână apoi un început de cuvânt, întorcând o filă îndărăt și căutând ochii pasajul ocolit. Când îl găsi pleoapele îi clipiră și vocea lui de bărzăun, începu să turuiască din nou.

Dascălul asculta cu și mai mare luare amin e. Și pe nevrute buzele i se boțiră și din gâtleeju-i uscat porni jalnic și monoton, isonul: . . . A-a-a . . . a . . . a . . .

Moimaru se inchipuia acum întinzând mâna împăcării celei care l'a uitat și nu îndrăznea să dea drum ideii de necrezut care i se strecura încoditoare prin fibrele gândirei: ce va face, ce va face dacă ca va privi cu nepăsare mâna lui întinsă?

Vocea moșului își intona înainte cântecul morței. Se ridica din ce în ce mai vioaie, acoperea cetania popei, se lăsa în modulațiuni joase și sinistre. Apoi se sparse deodată într'o sbucnire sguduitoare de plânset.

Gib. I. Mihăescu.

TRAGEDIE.

Ținându-se strâns, braț la braț, tinerii merg încet pe strada Domnească și turburați de căldura parfumată a primăverii, ar vrea ca drumul să le fie fără sfârșit.

Sunt luați din dragoste, numai de patru luni; le râde fericirea în priviri căei aceasta 'i cea dintâi primăvară ce-i găsește uniți.

Ea, și-a prins la piept un mănunchi de ghiocei și cum e micuță și neastâmpărată, pare-un copilăș gata s'alerge după cel dintâi flutur.

— Dacăși aveă bani, ași vrea să mergem la Sinaia în vara asta, — zice el.

— Mai mult mi ar plăcea la Vărațic. Știi, Jean, cu am fost totdeauna cam romantică! Pădure, singurătate, mistere . . .

— Dar la Rucăr n'ai fi bucuroasă? Acolo vine și Mihalache Dragomirescu. . . Am petrece de minune . . . I-ași ceta și piesele mele. . .

— O, nu! În Muntenia în nici un caz Eu iubesc mult pădurile. Sau la Vărațic, sau la Agapia. De-acolo mergi unde vrei. La Bălțătești la Oglinzi, la Mănăstirea Neamțului . . .

— Fiindcă preferi Moldova, am putea merge la Bicaz. Acolo vine și regina uneori.

— N'ar fi rău. Și-apoi să mergem la Ciahlău! Vai! Jean, toată viața am dorit să văd Ciahlăul! Știi celebrul vers al lui Alexandri:

Ciahlăul, sub furtună nu scade mușurori!

— Numai celebru nu'i Dragă.
— Ba'i frumos. Cum nu? Doar au spus-o stăți.

— Ciahlăul e frumos în adevăr.
— Nu Ciahlăul. Versul lui Alexandri

— Ciahlăul e frumos, Margot. Și totuși, când ar fi vorba de văzut un munte mareț, ar fi Omul, Caraimanul.

— Iar în Muntenia!
— Da'ce ai tu cu Muntenia?
— N'o pot suferi.
— Copilării.
— Se poate.

— A propos. Știi că mi a scris Jorgu dela Bușteni? Zice că Mircescu vinde vila. Dacăși aveă parale ași cumpără-o.

— Ba de loc. Pentru două trei luni pe an, n'ași închide cu atâția bani. Eu darc'ași fi bogată ași cumpără casa episcopului. . . Ia

te uită, Jean, ce frumoasă i! Parcă i palatul dela Versailles!

— Ce comparație și ce gust!
— Dar e frumos dragă! O adevărată locuință princiară!

— O adevărată pușcărie! Nu vezi? Ce-s zidurile acelea jur-împrejur?

— Apoi n'ai gust.
— Se poate. Văd c'au început să'mi lipsească unele însușiri.

— Și mie.
— Și'ți pare rău?
— Ca și ție
— Așa se întâmplă totdeauna când împodobești pe cineva cu prea multe calități.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Că azi îl găsești fără gust, mâine anost, poimâine mai știu eu cum, până când constai o întreagă totalitate de lipsuri cari'l pun în inferioritate definitivă. Și atunci încep păreri de rău din cari nasc alte visuri, alte idealuri, alte decepții.

— Ești răutăcios, Jean!
— Mâine voi fi pur și simplu nesuferit.

— Copilării.
— De ce nu prostii?
— În definitiv, dragă, nu'ți place casa episcopului și basta.

— Nu i vorba de casa episcopului ei de lipsa mea de gust.
— Ești nesuferit!

— N'am spus eu? Perfect! Ia să vedem! Poate sunt și anost.
— E același lucru . . .

— Bravo! Ei, știi că'mi placi, Margot? Și pentru ce? Pentru că nu'mi place casa episcopului!

— Nu'i vorba de casa episcopului ci de nepolitetele tale.
— Știi că avansăm *chérie*? Ia să mai vedem. Pe când voi fi și mojiç?

— Delicat nu poți fi. . .
— Va să zică?
— Ei, lean, ci lasă-mă odată
— Ce-ai astă-zi? Ești de neînțeleș.

— Dacă nu'mi place casa episcopului!

— Dar înțelege odată! Nu mai e vorba de casa episcopului. . .
— Ci de mojiçile mele. . .

Margot tace. Simte c'o inneacă plânsul și, nervoasă, smulge ghioceii unul câte unul și i aruncă.

Jean își mușcă mustața
— De ce arunci florile?
— Nu'mi trebuie!

— Margot! Fapta asta, în orice limbă se chiamă. . .

— Jean! Te rog! Suntem pe stradă!

— De bună seamă. N'am ajuns încă la Vărațic sau Agapia. . . Uite că ne salută Maur. . .

— Dă-l dracului!

— Știi că ești teribilă? Ce-ai cu omul? Vrei să-și inchipuiască cine știe ce?

— Treaba lui. Nu l pot suferi.

— De când? Sigur, de când nu'mi place mie casa episcopului. . .

— Jean! Să știi că nu mai ies cu tine!

— Eră de așteptat. În patru luni ajungi la saturație.

— Jean! Mă jicnești!

— Adevărul e jicnitor!

— Dar ești nedrept!

— Sunt realist.

— Ești absurd!

— Margot, dragă. Ce-ar fi dac'am tăcea până acasă?

— Dă nu pot. După ce m'ai săngerat. . .

— Margot! Te rog! Suntem pe tradă. . .

— Imi întorci vorbele! Așa'mi trebuie! Ah! Câtă dreptate avea mama!

Jean încruntă sprincenile.

— Mă rog, și de ce avea atâta dreptate scumpa noastră mămică?

— Pentru c'avea! Ea te-a cunoscut mai bine.

— Așa?

— Sigur. Mai bine'mi rupeam gâtul.

— Și bietul tata avea dreptate când spunea că femeia nici în rai nu'și leapădă coarnele!

— Prostii.

— Adevăruri.

— Grosolăni. . .

— Margot! E vorba de tata.

— Și de mama!

— Dar eu n'am spus nimic.

— Dar eu ce-am spus?

* * *

Au ajuns. Se desbracă fiecare și pun haina 'n cuer. Servitoarea crapă ușa dela sufragerie.

— Să pun masa?

— Nu, răspunde Margot.

— Ba da, zice Jean — S'o pui.

Apoi, veninos: — Ascultă, Sofițo! Tie 'ți place casa episcopului?

— Jean! țipă Margot scoasă din fire! Ești pur și simplu idiot!

Sofița pune mâna la gură și se retrage uimită.

— Vai de mine, măiculică, își zice ea cu spaimă. Cum Dumnezeu? Așa, din senin?

GEORGE M. VLĂDESCU.

PROBLEMA STRĂINILOR ÎN STATELE UNITE.

În Congresul Statelor Unite s'a depus un proiect de lege „Apărarea cetățenilor americani prin suprimarea temporară a imigrației” cu începere dela 1 Iulie 1922. Se admit numai câteva excepții în favorul rudelor mai apropiate a celor cari sunt deja cetățeni americani și locuiesc în Statele Unite de cel puțin doi ani. Comisiunea parlamentară pentru imigrație a admis proiectul, care în curând va fi adus în discuția Congresului, cu certitudine, va fi votat fără modificări.

Probleme străinilor în Statele Unite, la temeiul noului proiect, este una dintre cele mai grave probleme care așteaptă o rezolvire grabnică.

O recentă statistică oficială constată că numărul locuitorilor americani născuți înafară de teritoriile cuprinse în confederația Statelor Unite este de 13 milioane. Dintre aceștia 5 milioane sunt cetățeni americani, 3 milioane au cerut să fie admiși ca cetățeni, iar restul de 5 milioane (toate cifre rotunjite) sunt și azi supuși ai altor țări. Cifrele aceste nu redau, însă, fidel tabloul problemei străinilor din America. În acest număr de 13 milioane nu sunt cuprinse nici cele peste 10 milioane de Negri, nici cele peste 13 milioane de Irlandezi, nici cele 10 milioane de germani, cari — deși cetățeni americani în a doua sau a treia și a patra generație — nu sunt americani în sensul anglo saxon al cuvântului ci și au păstrat în marea lor majoritate toate caracteristicile de rasă și toate pornirile și instinctele națiunii din care au răsărit.

În orice caz, această cifră n'ar justifica gravitatea pe care guvernul american o descoperă în problema străinilor. Libertatea imigrației în America, dictată pe vremuri de nevoia de-a avea brațe muncitoare cât mai numeroase și cât mai ieftine pentru industria plină de avânt a țării, a adus an de an, noi valuri de străini în Statele Unite, împiedecând asimilarea celor cari se găseau deja acolo, prin împropiata neîntreținută a sentimentelor de solidaritate de rasă la cei în cari ar fi început să adoarmă. Ceice au devenit cetățeni americani s'au asimilat numai politicește, dar sufletește au conti-

nuat să aparțină și pe mai departe rasei lor streine.

Intrarea în războiu a Americii, cu măsurile ce fatal trebuiau luate față de străini, în rândul întâi față de supușii țărilor împotriva cărora Statele Unite declarau războiu, a desvelit pentru prima dată conducătorilor țării, toată gravitatea problemei. Majoritatea populației Statelor Unite era de origine străină.

Reacțiunea n'a întârziat să se producă. Imediat după războiu s'a depus în Congres o lege prin care se restrânge imigrațiunea. Discuția legii este dintre cele mai interesante; mai reticentă la început, caracterizată prin o desăvârșită sinceritate mai târziu. Deputatul A. Johnson, președintele comisiunii de imigrație și raportorul legii, prezentând proiectul declară în cameră (11 Decembrie 1920): „Previn țara că exodul din Europa centrală e serios și primejdios. Departamentul internelor are în privința aceasta informațiuni pozitive. Mi s'au dat din partea lui rapoarte consulare pentru a fi utilizate la expunerea de motive a legii și aceste rapoarte îmi dau dreptul să previn țara. Știu că acest proiect va fi învinuit că este antisemit, fiindcă anumiți consuli ni-au raportat că un număr accesiv de Evrei au cerut în anumite locuri viza americană. Dar nu este ant semit. Nu mă importă dacă invazia este evreiască, mohamedană, păgână, budhistă, creștină sau orice alta. Țara n'are nevoie de acest influx. Ne aduce prea mulți dușmani ai guvernelor și prea mulți atești. Nouă nu ne trebuie nici Japonezi, nici Chinezi, nici Hinduși nici Turzi Greci, Italiani sau orice altă naționalitate, până ce nu vom fi putut curăți casa” (aplauze). În seara, dința dela 2 Februarie 1921 a senatului senatorul Thomas declară: „America este refugiul și azilul tuturor prigonizilor. Dar hoardele cari vin acum și vor mai veni de-acum înainte nu sunt împinse de opresiune domestică. Ele nu caută azil politic, ci vin atrase de condițiunile noastre economice avantajoase. . . Eu cred că degenerarea noastră socială, economică și morală în mare măsură se datorește sistemului nostru de-a nu limita, de-a nu controla și chiar de-a încuraja imigrația. . . Noii veniți măresc la infinit primejdierea instituțiilor noastre și oferă solul cel mai fertil pentru propadanda ideii-

lor și a antagonismului împotriva instituțiilor americane. . . "

Spiritul legii este hotărât ostil celor cari ar putea să mai imigreze, dacă nu s'ar pune stavilă imigrației, dar mobilul, care a determinat prezintarea legii au fost experiențele pe cari America le-a făcut cu milioanele nenumărate cari se găseseră deja acolo. În marea lor majoritate inasimilabile din cauza culturii lor inferioare care la ținea izolate de lumea americană și le stăia să trăiască în grupuri naționale compacte, în anumite state, în aceste state, în anumite centre, în aceste centre, în anumite cartiere, fiecare grup național în deplină separație de celalt, păstrându-și limba și multe din obiceiurile de-acasă, însușindu-și din limba țării numai elementele strict necesare pentru o conversație rudimentară. — aceste milioane au rămas insule și grupuri de insule în marea americană, atât de numeroase încât marea nu le-a putut înghiți înainte de ce aluvii nouă să nu fi refăcut țărâmurii spălați de valuri.

Revoluția rusească și noua ordine politică și socială ce i-a urmat a influențat și masele muncitorimii din America. Idealurile sovietiste au găsit, însă, răsunet mai ales în masele muncitorimii streine. Conducătorii mișcării nouă se recrutau și în America în rândul întâi din rândul Evreimii superioare în cultură și inteligență celorlalte neamuri. Faptul acesta, alături de faptul că șefii bolșevismului rusec sunt aproape toți Evrei a trebuit să impresioneze și cercuri conducătoare americane. Raportele consulilor americani, citite în Congres, au făcut impresiune adâncă. Consulul din Londra scria: „Supușii ne-britanici cari cer viza de pașaport sunt în majoritatea lor Poloni și Evrei din Polonia și reerezintă o clasă de imigranți indesezirabili”. Consulul din Varșovia: „Cel puțin 350.000 de Evrei poloni și Poloni se pregătesc să plece în America. Restrângerea imigrării din Polonia este foarte de dorit, dat fiind caracterul inasimilabil al mării ma-

jorității a acestor imigranți.” Consulul din București: „Poate zece la sută dintre cei ce cer viza sunt Români din Transilvania sau vechiul Regat. Restul sunt Evrei, majoritatea lor din Basarabia și Bucovina. Nouăzeci la sută dintre cererile de viză vin din partea Evreilor.”

Minoritatea comisiunii de imigrare prezintă Camerei, o opinie separată (deputații Isaac Siegel și Adolph Sabath): Aluziile la Evrei cuprinse în raportul majorității sunt ofensatoare, deși nu putem crede că raportul a urmărit această intențiune. Nu ne-am referi la aceste aluzii, dacă n'ar fi faptul că ele au tendința să creeze în această țară o atmosferă de ostilitate împotriva tuturor imigranților și dacă n'ar fi faptul că în vremile din urmă s'a pornit o propagandă secretă și răuvoitoare în scopul de a trezi antipatie față de Evreime . . .

Legea este votată, dar președintele Wilson refuză sancționarea ei. Partidul republican pornește în campania președintială cu adoptarea legii. În manifestul către alegători se spune: „Politica Statelor Unite în ce privește imigrarea trebuie să fie de-așa natură încât să împiedece ca numărul străinilor în această țară să fie mai mare decât numărul care poate fi asimilat cu o rapiditate rezonabilă . . .” Partidul democrat al lui Wilson este înfrânt. Noul Congres republican reia dispoziția proiectului.

Deputatul Begg din statul Ohio (în care 60% din populațiune sunt străini) declară: „Eu cred că este în interesul bine priceput al acestei țări de a limita imigrarea pentru un timp oarecare, până când în fabrică aceasta socială a noastră vom putea ajunge la condițiuni cari să facă cu putință să prefacem străinii în Americani, cu idealurile unui American. Eu cer restrângerea imigrării până când pe terenul social și economic vom fi rezolvit câteva dintre marile probleme cari confruntază civilizația noastră.”

Legea este din nou votată la 22 Aprilie 1921 de Cameră, la 3 Maii la Senat și sancționată de noul președinte Harding. E votată pentru

un an, cu începere dela 1 Iunie 1921. Înainte de a fi expirat termenul legii (care admitea pentru fiecare țară o cotă de imigranți reprezentând 3% din numărul de imigranți pe cari fiecare țară îi avea în America la 1910) — guvernul prezintă acum o nouă lege prin care se cere suprimarea temporară a imigrării.

Problema străinilor în America se înfățișează tot mai mult ca cea mai gravă problemă a Statelor Unite. Suprimarea imigrării este, însă, numai o latură, latura externă a acestei probleme, care are și o latură internă, poate și mai gravă.

JOSIF SCHIOPUL.

ÎNSEMNĂRI PENTRU ARTĂ

LUCHIAN.

Dacă vre-o dată doresc să fiu bogat, e numai din suferința de a nu putea înfăptui unele gânduri, de care azi cu toții avem nevoie. Între altele, acum când e să povestim țării cine a fost și mai cu seamă cine rămâne Luchian, simt cât de mult ar trebui în loc de fraze măiestrite, o posibilitate de a face ca însăși opera lui să apară sub ochii tuturilor: trandafirii lui de argint și de zăpadă, plăpânzi și triști, ofiliți într'un pahar de lut, copacii lui și ai lui Dumnezeu — care scânteiau ca smarald și topaz, așa cum păstrează firea aceste lucruri numai o clipă, în văzduhul unui pesagiu, și mult mai rece în veșnicie — pe pietre prețioase în baierile himei.

Luchian a fost un pictor, atât putem spune — atât am vrea arăta.

Mâna lui legată de boala înțepătoare, primise vremelnice de la Dumnezeu putere de a deslega și păstra clipele ce au curs peste o floare sau un chip. Nu avem posibilitatea încă, să închegăm măcar

în reproducerea unei cărți câte-va din aceste rare cântece ale culoarei; vor fi desiguri în timpuri mai ferice, alții cari vor avea și priceperea și banul necesar pentru a edita cuviincios pe clasicii artei noastre.

Veni-va și acel timp în care cultura românească va fi apărută, și ea va fi singura și cea mai de seamă reprezentare a țării și mândrie a neamului.

Fericiți aceia ce în târziu de veac vor înțelege că cea mai înaltă faptă, rămâne un gând.

Fericiți aceia, ce lăsând și uitând lupta de zi și de vanitate vor înfăptui nu numai granițe geografice, ci vor fi și așezători ai pietrelor din care întreaga omenire ridică în fie care neam — templul luminei înălțătoare.

Fericiți vor fi atunci în somnul lor toți înaintașii, toți foștii cuceritori de gânduri; și între ei, Luchian demult rămas pumn de oase împietrite, una din pietrele acelei scări pe care omenirea suie spre cer.

*

Cu slabele noastre puteri, dar cu prietenii alese, suntem mulțumiți că azi înviază pentru cei mulți un desen — al mortului maiestru. De alții se spune: «fie-le țărâna ușoară!» pomenirea lui am face-o —: «fie-i veșnic păstrată în nevestejire culoarea!».

*

Și mai departe lăsăm să ne rătăcească judecățile triste ca într'un cimitir. Amintirea ne duce în utopiile acelor cetăți ideale pe care le făureau și filozofii Greciei — și cei ai socializmului. Ne gândim că până și în republicele ideale ale teoreticianilor — artiștii erau excluși. Iar în fața operilor marilor talente ce ca nește cetăți pustii se înalță bătute de talazul vremilor, mă întreb dacă nu acolo e poarta deschisă și lăcașul de întremare. Și dacă drumul nou al omenirii cel între atâtea chinuri încurcat — nu se ridică drept și liniștit tocmai, în înțelegerea că lumea cea nouă nu o pot face de cât artiștii, nu teoreticianii chiar stăpânitori. A. M.

ALEX. DAVILA.

„VLAICU-VODĂ“ LA TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ.

Cu „Vlaicu Vodă“ se pare că direcțiunea teatrului clujan a ținut mult, ca cea mai bună piesă istorică scrisă în românește să fie redată în toată splendoarea teatrală, ce i se cuvine. Rostul întârzierii, cu care a apărut pe afiș piesa D-lui Al. Davila, în cazul acesta, a fost îndreptățit. Reușita spectacolului a dovedit cât de legitime fuseseră năzuințele pregătitorilor.

Decor și ansamblu, au contribuit de minune ca păcloasa atmosferă din jurul domnitorului viclean și lăaturalnic, care a condus începuturile vagi ale istoriei noastre, să apese cu greutate masivă sufletul privitorilor. Autorul poate fi mulțumit așa dar; în Ardealul în care conflictul desprins de el din depărtările vremii, a dăinuit până în zilele noastre, interpretarea plămuită sale dramatice n'a dat nici un greș.

Și astfel s'a făcut ca în amorul propriu al stăpânitorilor de acum ai Ardealului să se închidă și o

ascunsă și supărătoare sgârșitură. Trebuie să vorbim cu toată sinceritatea. În opera de românizare a Ardealului, în care Teatrul Național al Clujului, îi revenea o bună parte, mijloacele de care se servea această instituțiune erau prea puțin românești. Erau majoritatea streine. Literatura dramatică franceză în deosebi, aducea un aport considerabil. Producțiunea românească bună sau mijlocie-palea înăbușită de abundența materialului străin, arareori bun, indetul de desmediocru. Românizam așa cum am cucerit: cu concursul aliaților. Ba mai mult de cât atât: lor le căzuse aproape în întregime osteneala, de a ne face acest serviciu. „Scrisoarea perdută.“ „Trandafirii Roșii“ și „Fântâna Blanduziei“, cu toată trenea lor indoelnică: „Bujoreștii“, „Ringala“, „O căsnicie“ nu făceau decât doar să confirme în mod formal, că suntem și noi înscrși în antantă. Trebuia însă cantitate, cantitate respectabilă și de bună calitate.

Nu ne jenam firește de unguri în fața acestui dezolant aspect. Pentru bunul motiv că ungurii, să zicem din necunoștință de limbă, se desinteresează aproape în unanimitate, de cea ce ne privește. Dar se găesc și printre dânșii destui curioși.

Sunt însă ardelenii, românii ardeleni, foarte mulți români ardeleni, cari, ca și foarte mulți români din vechiul regat n'au atât de largi cunoștințe în domeniul literilor naționale. Și nu arare, fără să accentueze natural, dar cu destulă elocvență în lumina ochilor, se întâmplă să privească întrebător spre specialiști, când hazardul conversațiilor atinge în treacăt această delicată chestiune.

Răspunsul, acestor priviri întrebătoare recunoaștem umili, era greu de formulat clar, precis, categoric. Alergam dela început la perifrize, raționamente, sofisme, deducții și salvarea adevărată era tot bunul și făgăduelnicul viitor. Căci rezervele palpabile se epuizau îndată: „Vlaicu Vodă”, repetat de câteva ori așa cum repetă școlarii un început de poezie neme-morată bine, apoi „Năpasta”, apoi „Patima roșie” și iarăși „Vlaicu-Vodă” și iarăși „Năpasta” și nimic alt în sfârșit. Trebuia însă ceva pipăiabil, ceva bun, ceva tare. Și trebuia neapărat

Piesa d lui Davila a venit la timp. Ținută persistent în rezervă, faima ei nu scăpase de rugina îndoelii. Dar desvelită în sfârșit curiozității ațâțate, vechiul renume și a recâștigat îndreptățea.

„Vlaicu-Vodă” a stârnit, vorbind răspicat, entuziasm la Cluj. Entuziasm, în măsura în care se poate vorbi astfel într'un oraș de funcționari și studenți, ce-și au dinainte fixat în buget lor sărac luxul unei seri de teatru. N'a asigurat, dar piesa d-lui Davila, pe vecii vecilor săli pline teatrului prea vădov de ere. Dar printre obișnuinții lui, a fost o mică și sinceră sărbătoare, care s'a repercutat în vecini, în vecinii vecinilor și toată așa zisa inteligență a capitalei Ardealului s'a imbulzit să vadă minunea.

În rolul titular juca d. Zaharia Bârsan. Făuritorul și interpretul eroilor senini, poetici, visători, ca Zefirul din „Trandăfirii” săi „roșii” a fost un Vlaicu-Vodă atât de viclean, atât de șovăelnic, atât de ascuns că a surprins pe toată lumea, cu această latură ignorată a

talentului său. Alături de dânsul d-na Ignătescu-Dobrescu ne-a dat o Doamna Clara tragică și impresionantă. Ansamblul a fost corect până la strictele, iar costumele, decorul, picturile observate până la cel mai neînsemnat amănunt.

Cu un așa aparat, maestrele versuri de teatru ale d-lui Davila, aveau o neînchipuit de puternică rezonanță dramatică. Scenele, viguroase se perindau în desăvârșită gradație, duceau cu ale încordarea spectatorilor ca apele repezi de munte, sfărâmurile întâinate în ca ea lor.

Dar socotim tardiv a mai insista asupra facturii în sine a piesei d lui Davila. Intenția noastră a fost să ne oprim numai asupra primirei ei în orașul mai de seamă, al celei mai de seamă dintre provinciile noi. Și cu acest prilej să muțu-mim autorului, că ne a ajutat să ieșim dintr'un impas supărător.

„Vlaicu-Vodă” ne-a reabilitat în proprii noștri ochi. Alături de el ne simțim mai la îndemână, într'un colț de țară, în care până mai ieri arta și literatură valahilor era subiect de batjocură pentru trufia stăpânitorului.

G. STEGARUL.

Cronica mărunță

Vrei să nveți englezește într'o săptămână, stenografia în 24 ore, scrima în trei ședinți, esperanto în 25 minute — n'ai decât să cumperi manualele întocmite în acest scop. Vitrinile librăriilor abundă. Cărțile se vând, fiindcă naivi se vor găsi întoideauna, dar n'am auzit încă despre fenomenul care să fi învățat englezește într'o săptămână, stenografia în 24 ore și scrima la minut...

În definitiv ce importă aceasta dacă și așa, cărțile se vând?

E o așa de bună afacere, această inițiere a la minut, încât își face loc și în domeniul literaturii. În edițiunea Nelson, a apărut un volum datorit autorilor Charles și Mary Lamb, conținând descrierea tuturor pieselor schakespeareene sub forma de nuvele. Revistele noastre în special par foarte entuziasmate de acest sistem de popularizare a opereii puternicului dramaturg englez. Sub forma acesta spun ele, Shakespeare va putea fi înțeles chiar de cei mai puțin fițiiați în arta „barbaru-lui genial”

Mărturisim sincer, noi nu prea putem înțelege, cum Shakespeare va fi priceput din simpla înșiruire a subiectelor care l-au inspirat uriașa operă. Aproape nici

unul din aceste subiecte nu sunt originle. Majoritatea sunt luate din cronici sau din istorie. Iar singurele care ar putea merita brevetul invenției proprii sunt tocmai acele ce se cunosc mai puțin și care judecate doar din punctul de vedere al subiectului n'ar avea nici o importanță, dacă, pentru a lua vestmântul desivârșirei, n'ar fi trecut prin mâna viguroasă a plămăditorului lor.

Dar ce va mai rămâne shakespearean din Hamlet, Othello, Machberh, Regele Lear, când toată bogăția replicilor, a divagațiunilor, a cutremurătoarelor blesteme, a strărilor încursiuni în transcendent, ar face loc unor povestiri amuzante pentru copii? Vă închipuiți Regele Lear, povestit în maniera lui Ispirescu. „Un rege avea trei fiice. Apropiindu-se ceasul morței, le chemă la patul sau și întreabă pe cea mai mare... etc... Ce-ar mai rămâne din „Regele Lear” decât o poveste bună de adormit pruncii? Ba încă, prea poveste pentru adulți și prea încălțită pentru mințile fragede.

Nu ne îndoim. Însă că volumul autorilor Charles și Mary Lamb va avea un succes răsunător. Librăriile îl vor vinde ca pâinea caldă. Trăim în epoca rezumatelor și a cultului extrase din foiletoanele gazetelor. Prefetele sunt suficiente pentru a edifica opinia publică asupra unui autor. Trecutul literar în deosebi este șters cu desăvârșire din grija intelectuală a generațiilor noi, tripla lectură a unui volum oarecare de „Initiations litteraires” e îndestulătoare pentru a asigura o călăuză solidă în anemicile discuțiuni din saloane.

Scopul este atins, căci a face față neașteptatelor cotituri ale causeriei saloanelor, este tot ce poate constitui preocuparea de seamă a actualei societății culte. Și când la acest rezultat se poate ajunge atât de repede din simpla lectură a unui volum de 300 pagini în stilul atât de clar al lui Faguet, ar fi o copilărie s'o iei agale cu Biblia și cu Iliada pentru a ajunge după ani întregi și obșitorii contemporani. Drumul cel mai scurt între două puncte este linia dreaptă, și'n fața acestui adevăr matematic, legenda fiorului artistic, cade dela sine ca ori ce aberațiune nefolositoare.

La noi d. și d-na Lamb vor găsi fără îndoială cei mai mulți cetitori. Pentru expeditivii locuitori ai oblăduitei noastre țări, un sistem similar cu cel practicat de ei a dat demult roade. Nu odată am fost martorii unor discuțiuni de o meticulozitate savantă asupra lui „Duo Vadis” și „Salmbo”, văzute la cinematograful

Câteva note laconice de ziar anunță în Capitală expoziția pictorului Paul Scorțescu, tânăr întors dela Paris. Îl cunoașteam după o expoziție improvizată la Iași, în timpul armistițiului, cu lucrări fugare, așternute în pripă și din care personalitatea artistului se contura confuz, oscilând între influențe contradictorii. Era poate tinerețe numai; era graba de a pleca mai repede pentru a sfârși studiile rupte în decursul anilor de răboiu, era încă în acele pânze și ceva din șovăiala ce plutia în toată atmosfera acelei capitulări, care întunecase atunci frunțile întregii noastre generații?

N'aș putea spune. Din sala îngustă, cu lumina ingrată unde se aflau expuse cele câteva zeci de tablouri ieșiai însă nehoțărât. Ce drum se deschide înaintea acestui talent capricios și indecis? În ce formă de artă se va cristaliza? Ce severă

lecție a realității îl va învăța în așteptarea a fi prea târziu că arta e o întelungă muncă și o bravă răbdare iar nu un passe-temps agreabil, pentru ceasurile plicticoase ale vilegiaturii? Iată întrebări, ce rămâneau fără răspuns. Expoziția de atunci a avut succes, pânzele s'au vândut; dar aceasta nu însemna prea mult. Apoi nu am mai auzit nimic două ani. Infundat în atelier mai întâi, apoi pe coastele Mediteranei scuturat de capricii, Paul Scoretescu își căuta drumul cu nerăbdarea în sfârșit potolită. Paleta lui se înmuia în soare, pentru a deveni „le peintre du soleil” cum îl numește Henri Verne în „le monde illustré”.

Expoziția personală dela Paris la *Devambez*, cea mai importantă galerie de tablouri, îl relevă întâia oară criticii franceze serioase. În 1920; o expoziție în toamna aceluiași an la Sf. Sebastian, e primită cu elogii de presa spaniolă și Alfonso XIII îi cumpără două pânze. În 1921, a doua expoziție la aceeași „galerie Devambez” provoacă lungi articole în *Excelsior*, *Le journal*, *Le Temps*, *Les annales*. În sfârșit expoziția dela începutul acestui an la Rectlinger, cu tablouri de pe coasta de Azur, îl consacra definitiv pictor al luminei.

Francis de Croisset în *Comedia* și Pawloski în *Le Journal* îl discută elogios în două studii amănunțite, iar le Gaulois din 18 Februarie scrie între altele:

„Tablouri larg construite unde pictorul s'a forțat să impace excesul de construcție al cubismului cu excesul de culoare al impresionismului și a parvenit a atinge o sănătoasă formulă de echilibru.

Cu aceste recomandări ale Parisului și după aceste succese se prezintă d. Paul Scoretescu, publicului nostru aproape necunoscut încă. De ce însă numai cu pânze de pe coasta de Azur?

Succesele Parisului au făcut oare uitate frumusețile blajine ale peisagiului moldo-valach?

Ne plângeam într'un număr trecut de chipul barbar, în care se masacrează operele scriitorilor streini, sub cuvânt că se traduc în dulcea limbă ce grăim. Pentru a ilustra cu exemple, citam câteva titluri, strigător tipărite pe coperta cărților dintr'o editură bucureșteană. Citațiile noastre erau îndestul de elocvente; nu e nevoie de prea rafinat gust artistic pentru a te mira cum „*Histoire comique*” a lui Anatole France a devenit. „*Umbră trecutul*” și „*La petite paroisse*” a lui Daudet, „*Femea adulteră*”.

Mărturisim că atunci când scriam acestea nu ne așteptam la explicațiile și pledoaria „*Flacării*”, care nu numai că nu găsește nici o vină editurii ... în speță Gutenberg ... ba dimpotrivă. „*Rațiunea foarte simplă*” a Flacării e că publicului nostru deși „îi plac lucrări superioare”, nu le acceptă decât în ambalaj de prost gust: copertă colorată strigător, titluri și mai strigătoare. Și simpatica revistă dă și ea cetitorilor săi câteva exemple. Astfel zice: *Germinal* a stat ani în vitrină fiindcă nu avea copertă colorată și își păstrase titlul originalului. *Faust* ar risca de asemenea, să aștepte zece ani, fără să se epuizeze prima ediție, pe când dscă s'ar tipări cu titlul „*Omul care și-a vândut sufletul dracului*” s'ar scoate în două ediții pe an.

Lăsăm deoparte puerilitatea și neverosimilitatea argumentelor. *Germinal* e un

titlu de roman, cunoscut astăzi și de elevii primelor clase de liceu, și *Faust* măcar din afișele Operei și tot e mai elocvent, decât titlul propus de Flacăra „*Omul care și-a vândut sufletul dracului*” fiindcă vedeți bine, titlul original a avut un tață sdrăvăn, pe Goethe iar cel propus. numai autorul notei.

Știm apoi că titlul unei opere face un tot armonie cu ea; o amputare nu e îngăduită decât de comun acord cu autorul, cazul lui G. Herrele traducătorul lui D'Annunzio și Blasco Ibanez cum își închipue cititorul opera atât de subtilă a lui Anatole France prezentată sub firmele comerciale: *Misterul amorului*, *Amanta sinucisă*, *Lacrimi și dinamită*, și alte frumuseți atrăgătoare care să concureze nealoi filmele de cinematograf. Chiar editura Gutenberg se pune în contradicție cu ea însăși și cu pledoaria Flacării, când lasă intact titlul romanului lui Dostoevski *Frații Karamazof*. După procedeele creiat s'ar fi convenit să se numească „*Beție și amor*” sau „*Beție, mândrie și amor*”, sau *Beție, sensualitate, mândrie și amor*” și așa mai departe.

Să fim serioși. O operă de artă nu se cuvine a fi strivită de nătângia editorilor, cu atât mai mult când e vorba de format gustul, încă fraged, al unui public ce se lasă atât de ușor prins în cursă.

Altfel, ne trezim tot după „*rațiunea foarte simplă*” a Flacării cu vreun editor ce ne prezintă opera lui Sofocle cu titlul „*Oedip sau omul care l'a ucis pe tată său și s'a culcat cu măsa!*”

Un vapor cu pavilion necunoscut a apărut în apele Mediteranei. E un pavilion ce n'a mai fluturat decât corăbiile lui Solomon puteau spre Aziogaber, încărcate cu aurul de Tharsis și cu gemmele de ofir. E un vapor al noului stat sionist. Primul vapor. În curând se va constitui o flotă comercială și poate și una militară, care vor dovedi vitalitatea, republicei visate de Theodor Herzl și realizate în pământul Iudeii.

Va revinva oare o nouă putere maritimă, ca acele ale Tirului și Sidonului, ce-și trimiteau corăbiile în toate mările cunoscute pe vremuri și care îndrăsniseră să acosteze până la țărnuț Britaniei și în fiordurile înghețate ale Norvegiei? Va naște oare o nouă Cartagină, ce-și împingea vasele cu pânze, încăreale cu purpură, aur și bogății orientale, ce au cutremurat odată atotputernicia imperiului roman?

Ori primul vapor, slobozit pe valuri cu pavilionul lui Solomon, e o simplă manifestare de vanitate a noului stat semit?

Nouă această știre, strecurată într'un colț de gazetă, ne-a trezit amintiri. După afacerea Dreyfus, când problema sionismului intrase din nou în discuție în toate statele Europei, a luat avânt atunci o adevărată literatură sionistă. Era emoționantă. Un popor fără patrie își cânta aceasta patrie inexistentă, o doria, o cerea alorlalte neamuri. Acum vlusul lui Herzl, Max Nordau, Bernard Lazare s'a implinit. Dar realitatea e totdeauna mai puțin roză decât reveriile.

Nu citim oare în aceeași notă de ziar cu vaporul, că evreii occidentali și civilizați, instalați în noul stat, se opun să primească în pământul făgăduinții, și pe evreii din România, Galizia și Polonia, fiindcă sunt prea barbari, murdari și săraci?

În coloanele presei franceze se discută cu multă pasiune problema... *premiilor literare*. Un om cu stare, Basil Zaharoff, pe cât de bogat pe atât de pasionat balzacian, a instituit un premiu de 50.000, frunci, pe care l'a botezat „*grand prix Balzac*” și a rugat pe romancierul Paul Bourget să prezideze juriul decernator al premiului. Am citit câteva articole ce s'au scris în jurul obiceiului de a se premia unele opere literare. Sunt interesante părerile diametrice emise de doi scriitori asupra utilității premiilor. *Rene Benjamin* declară în *Les Annales*: „Nu rămân capo d'opere necunoscute nici în cartoane, nici în sertare; vă asigur. Sunt prea mulți oameni astăzi, cari au interes să le descopere, pentru ca să avem cea mai mică grija din acest punct de vedere. De altfel, sunt doi oameni de geniu în fiecare veac: așa de adevărat că nu e nevoie să-ți faci sânge rău. Ei se vor face cunoscuți singuri...”

Leon Daudet într'un articol de fond din *L'action Francaise* susține cu violență utilitatea premiilor literare: „*Noua noastră școală de romancieri se menține. Imprejurul unui puternic și extraordinar scriitor ca Marcel Proust — laureat al premiului Goncourt, una din mândriile noastre — care reia la noi întărirea tradiției a un lizel caracterelor și a introspecției dusă la maximum, cu un simț al comicului minunat, se grupează mândre talente, de forme și de culori foarte diferite, la care fiecare an adaugă un nume nou. Acest gen atât de bogat încât e Inepuizabil, și de o maleabilitate, în ființă, seduce imaginațiile constructive cărora constatarea realului nu ajunge. Se distinge, printre romancieri, inventatorii și visătorii, dar se întâmplă, pentru plăcerea cititorului, ca cele două tendințe să coincidă. Atunci, e o fermecare și o amplificare a vieții. Din punct de vedere strict umanitar, un bun roman valorează cât o bună doctorie și el vindecă pentru mai multă vreme. De unde, succesul răsunător și meritat al lui Pierre Benoit.*”

Acestea spuse, nu s'ar putea decât încuraja romancierii, tineri s'au bătrâni, cari încă au ceva de spus, asigurându-le liniștea materială, mama liniștei morale. Siguranța materială e garanță de vânzare. Dar vânzarea nu merge întotdeauna talentului. Și aci intervine premiul literar, cu condiție, bine înțelese, ca să fie decernat în mod sincer și de oameni de litere. Academia franceză, unde veritabili oameni de litere sunt din nenorocire rari, fiindcă seama de însuși modul său de recrutare — acordă mai întotdeauna premiile în baza înțirilor politice, sau înscenărilor din saloane, tot așa de proaste și neplăcute una ca și cealaltă”.

În adevărata ei lumină pune problema utilității premiilor literare *Paul Souday* severul critic literar al ziarului, „*Le Temps*”. În două articole; *La comedie litteraire* și *La question des prix*, Paul Souday discută pe deoparte gresala — în specie — a celui ce a instituit „*grand prix Balzac*” de a nu premia decât romane și pe de altă parte neputința juriilor de a premia ceva care depășește onorata mediocritate. „Este cineva sigur că geniu de mâne trebuie să fie un romancier? Pentru ce un premiu așa de mare pentru un roman și nimic pentru poezie, filozofie și celelalte genuri literare? De

mai bine de 20 de ani de când există „premiul Goncourt“ și până acum a fost premiat un singur scriitor de importanță unui Verlaine, Moreas, Taine sau Renan“

Pentru noi problema premiilor literare din fericire sau nefericire, — numai Academia decerne, — este de mult rezolvată, Cu rare excepții se încoronează îndeobște mediocritatea.

Romancierii, cari paralel cu activitatea literară, să dea la lumină și lucrări de știință sau filosofie; sunt puțini. Căzul lui Strindberg e îndestul de rar

Sunt câțiva ani, de când cunoscutul scriitor francez, J.-H. Rosny-ainé, autorul celebrelor romane preistorice; a scris sub adevăratul sau nume Boex-Borel. o carte curioasă „Pluralisme, essai sur la discontinuité et l'hétérogénéité des phénomènes“. Cartea a fost discutată și combătută în genere de oamenii de știință și de filozofi — cu atât mai mult cu cât era lucrarea unui diletant. Totuși, noile descoperiri științifice au confirmat teoria romancierului filosof, și acum, după 12 ani de la apariția primei cărți, într'al doilea volum „Sciences et Pluralisme“ își reia punctul de vedere. La drept vorbind „Sciences et Pluralisme“ nu e o doctrină, mai de grabă „un essai“ amuzant și sceptic de sinteză antisintetică. Un fel de joc intelectual cu care se distrează un scriitor fecund și curios la toate descoperirile și teoriile ce se discută. Și cu toate acestea, e o carte frumoasă, puternică și profundă. Când studiază concepția științifică a schimbării și a conservării, problema ireversibilității fenomenelor vieții sau chestiunile subsidiare ale substanței și energiei, J. H. Rosny aduce într'un stil ascuțit și incisiv, argumente și idei de prima importanță pentru teza sa. Rosny, tratează natural și despre spațiu și spații pe care nu le vede decât plurale, — cu toate că refuză să se aventureze în faimoasa a patra dimensiune unde îl așteaptă lucruri atât de frumoase, ca deoprită solizii studiază de Stringham; Edroidul format de 120 dodecaedri, și fratele sau (600) format din 600 tetraedri. Brrr. Pentru un romancier, și încă unul preistoric!

Scriitorii ruși, încep a nu mai fi ruși. Cel puțin așa scrie fiica lui Dostoievski, care a dat la lumină de curând un ciclu de amintiri despre autorul fraților Karamozof. După scriitoarea acestor amintiri, Dostoievski e de origine lituaniană, și nu s'a rusificat decât în Siberia. Ca argumente, fiica lui Dostoievski aduce între altele faptul că tatăl său se interesa de cultul bisericii catolice, că își plătea datoriile ceea ce nu face un rus autentic — și ceea ce de altfel nici Dostoievski nu prea făcea, după cum reeșă din corespondență.

Alt argument tot atât de valabil e acela că marele romancier rus, admira domurile Catedralei din Colonia, fiindcă sufletul lui era gotic și deschis acestor frumuseți.

După ce-a schimbat astfel naționalitatea tatălui, fiica lui Dostoievski, ia la rând pe alții. Tolstoi era neamț și ca dovadă a dus luptă împotriva bisericii ortodoxe, ceea ce un rus pravoslavnic nici n'ar îndrăzni să gândească. Și în sfârșit Pușchin, era după tată... negru. Mai rămâne să se descopere că Lermontov era spaniol, Korolenko turc și Gorki român macedonean și s'a terminat cu fabula romancierilor și poezilor

ruși. Aia sunt buni doar să se mănânce ei între ei, pe Volga.

Hotărât, copiii oamenilor mari, fac mai bine când se resemnează să rămână mici, și nu se amestecă în meșteșugul părintesc.

Ceia ce n'am știut să facem îndestul la noi acasă; societăți pentru răspândirea culturii și pentru ajutor, au făcut cu prisosință frații noștri din America. Cei două sute de mii de români de peste ocean și-au purtat ca melcul, căsa cu dâșii. Și-așfel, în gazetele ce ne vin de acolo, aflăm zi de zi, adunări unde s'a citit din scriitori români, șezători unde s'a cântat cântec românesc. În încăperile din cine știe al cătelea etaj al unui sgărie nori din cine știe ce Avenue, răsună doină din munții Făgărașului de care se îndușează Pătruț Culea ori alt român pumnii tari ce n'a devenit încă „Mister“.

Dar oamenii aceștia vrednici, cu neastâmpăr și cu dor de casă, cari și acum câteva luni ne scriau pentru a ne cere, cărți românești, o duc astăzi rău. Fabricile s'au închis, scumpetea a intrăcut tot ce inchipuirea noastră poate urzi aici; în fabuloasa Americă de unde vodevilurile ne-au deprins să așteptăm numai unchi milionari, e astăzi printre muncitori o foamete ce nu stă departe de cei din Sovietia. Vor să vină acasă oamenii și n'au bani de drum. Cei două sute de dolari ai vaporului, reprezintă o avere. Societățile de ajutor și-au sleit fondurile.

Despre stările din aceasta Americă pândită deoparte de imperialismul răboinic de alta de revoluție, ne-a scris o serie de însemnări, Dl. Iosif Schiopul, scriitorul ardelean bine cunoscut, de curând întors de peste ocean, unde în marile gazete din Newyork, Chicăgo și Cleveland, a ținut piept întotdeauna dărz și cu succes acelor ce în așteptarea revanșei ungurești, zugrăveau Ardealul românesc ca pe un jalnic Camerun.

Rar de tot străbat până la noi foile tipărite în Basarabia. Mai proaspete vești ne aduce tiparul de la cele două sute de mii de Români din America, decât de la răzășii din ținutul Sorocii. Fivor oare drumurile atât de întortochiate încât hârtia tipărită își pierde calea până aici, ori slova culeasă acolo, e păstrată cu sgârcenie numai pentru pravoslavnicii autochtoni? Primiam odinioară câteva reviste, două ori trei. Un ziar năzuros venea ori odată la o lună, ori cu vrafal într'o singură zi ca să ne împărtășească vești nu întotdeauna vesele.

Nu ne aduceau mult soare în suflete scrisul basarabenilor; sub rândurile stăpânite se simțea îndestulă amărăciune și prea multe desamăgiri.

Leacurile acestor dureri era așteptat de de la Dl. Inculeț sau de la alt cărmaci de politică în lege; cu agenți electorali, cu manifeste de care lumea pare că nu se va sătura nici odată și cu alte goale ademeniri ale industriilor secundare create în marginea votului universal.

Despre calea cea dreaptă la mântuire, despre cultură și școli, despre cărțile neîndestulătoare, despre protejirea unei literaturi și arte basarabene, se pomenea tot mai rar. Fără să pribegim cu calea ferată africană, care merge legănându-se pe șine de la Ungheni la Bałți, vedeam de aci cum se întinde cu încetul și în acest pământ al părălabililor și al călăreșilor cu cai mărunți din vechile cronici urzeala politice de hotar și căpătuală unificatoare.

Revista pe care o primim acum, Școala Basarabiei (n. IV. Nr. 1-2) e dar o floare rară. Acasă la ea, e mai mult decât o publicație de învățământ, dintre acelea care zac netăiate pe masă, și al căror abonament, ca un bir fatal e reținut din salariile sărace ale învățătorilor, direct de la revizorate. Revista basarabeană de sub conducerea dlor Șt. Ciobanu și I. Zaborovschi, după trei ani de veghe în jurul activității strict școlare, își lărgeste cadrele și cu concursul intelectualilor din Basarabia și din Moldova, își propune să devie un îndreptar pentru toți cărturarii de peste Prut. Aceste două numere apărute la oală pentru a cuprinde o mai încăpătoare colaborare, ar fi o indicație. Găsim generalități, îndemnuri și făgădueli, cari fac parte din zestreă fiecărei publicații de acest fel, pe lângă îndestulă cercetări, mai ales din domeniul învățământului, pornite cu o agerime tinerească.

Poate o cronică mai bogată a mișcării culturale și artistice basarabene, ar desăvârși programul cu care se deschide prima pagină. De acolo, mai repede și mai precis, cititorul poate descoperi orientarea intelectualismului de peste Prut, pentru noi încă enigmatic, fiindcă atât de rar își tremura lumina și încoace.

A apărut în editura institutului de arte grafice
«ARDEALUL»

Cultură și cunoștință

DE
LUCIAN BLAGA

Prețul 10 Lei

Rivista d'Italia

Revistă lunară de literatură, artă și critică

Consiliul de directori: Ettore Ciccotti, Alfredo Galletto, Luigi Mangiagalli, Ada Negri, Ettore Romagnoli, Angela Sraffa, Gian Luca Zanetti

Abonamente în streinetate:
Un an 45 fr., un semestru 30 fr.

DIRECȚIA: Corso Venezia 40,
ADMINISTRAȚIA: Via Ire Albergo 20 Milan.

A apărut:

ZAMOLXE

mister în trei acte

de

LUCIAN BLAGA

Editura Institutului de Arte Grafice
„ARDEALUL“ — CLUJ

Prețul 12 Lei.

Desemn de ST. LUCHIAN

Supliment la revista „GÂNDIREA”